

Віншаванне ўдзельнікам XXV Мінскага міжнароднага кінафестывалю “Лістапад”

Віншую вас з адкрыццём XXV Мінскага міжнароднага кінафестывалю “Лістапад”.

Ужо чвэрць стагоддзя наш кінафорум прадстаўляе аўдыторыі цікавыя, якасныя і глыбокія фільмы, выконваючы высокую асветную місію і захоўваючы прыхільнасць да сваіх прынцыпаў і традыцый. Склад удзельнікаў фестывалю, які расце з года ў год, — нагляднае пацвярджэнне яго аўтарытэту сярод прафесіяналаў і аматараў кінамастацтва. Тут заўсёды пануе атмасфера творчай свабоды, нястомнага духоўнага пошуку і сумленнага спаборніцтва.

Перакананы, што цяперашні “Лістапад” парадуе нас шырокай панарамай сучаснага кінематографа, падорыць гучныя прэм’еры і яркія сустрэчы з выдатнымі майстрамі і ўзыходзячымі зоркамі сусветнага экрана, стане сапраўдным святам для тых, хто стварае, глядзіць і любіць кіно.

Жадаю ўсім добрага настрою, незабыўных уражанняў, моцнага здароўя, шчасця і дабрабыту.

Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь Аляксандр ЛУКАШЭНКА

Акцёр у фестывальнай стыхіі

Учора распачаўся XXV Мінскі міжнародны кінафестываль “Лістапад”. Гэтая падзея — выдатная магчымасць не толькі наведаць эксклюзіўныя паказы кіно, але і сустрэцца з яго стваральнікамі. Адным з першых VIP-гасцей юбілейнага форуму прыляцеў у Мінск заслужаны артыст Узбекскай ССР Рустам САГДУЛАЕЎ. Напярэдадні цырымоніі адкрыцця журналісты “К” сустрэліся з незабыўным Рамэа з фільма “У бой ідуць адны старыя”, каб пацікавіцца ў яго першымі ўражаннямі і чаканнямі ад сёлетняга фестывалю.

Вераніка МОЛАКАВА /
Фота Ганны ШАРКО

— Я крыху збянтэжыўся, калі ўбачыў, колькі людзей у аэрапорце мяне сустракала, колькі аб’ектываў было скіравана ў мой бок, — прызнаўся артыст. — Мы, акцёры, успрымаем кожнае запрашэнне на кінафестываль з вялікай радасцю — гэта наша стыхія, у якой мы пачуваемся бы рыбы ў вадзе. Калі мне казалі, што мне наканавана стаць ганаровым гасцем “Лістападу”, я ажно здумеўся: “Аказваецца, вось як бывае!”

Але мне было прыемна працаваць на “Лістападзе” і ў якасці члена журы — гэта цудоўная магчымасць паглядзець шмат добрых фільмаў. Тым болей, тады, у 2014-м, склад журы быў выключна добрым. Узначальваў яго Павел Чухрай, а ўваходзілі туды такія асобы, як Лідзія Федасеева-Шукшына, Галіна Волчак, Таццяна Дароніна... Душа фестывалю Расціслаў Янкоўскі, валадарства яму нябеснае, запрашаў у Мінск сапраўды маштабныя постаці — і ўсе ехалі. Нібы не такая ўжо вялікая ваша краіна, а якога міжнароднага размаху ўдалося дасягнуць гэтаму кінафоруму!

Заканчэнне — на старонцы 3.

На адкрыцці фестывалю Рустаму Сагдулаеву ўручылі Спецыяльны прыз Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь “За захаванне традыцый і развіццё духоўнасці ў кінамастацтве”.



Соцыум

БАТЛЕЙКА З НЯПРОСТЫМ ЛЁСАМ

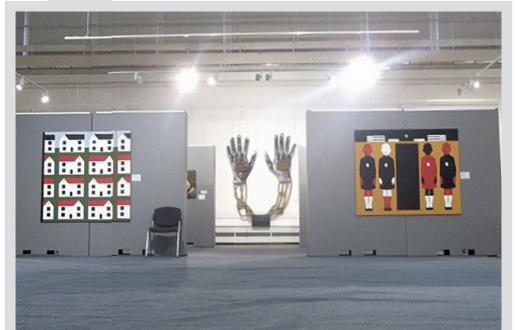


Чаму ў калектываў, якія выпраўляюцца на гастролі за мяжу і вязуць з сабою дэкарацыі, інструменты ці касцюмы, могуць узнікнуць пытанні па правозе багажу, вывяжыла “К”, разбіраючыся ў сітуацыі з вяртаннем батлейкі Івана Кірчука.

ст. 4 — 5

Art-блог

“СТОП-КАДР” БРОЎНАЎСКАГА РУХУ



У гэтыя выхадныя завяршае працу “Восеньскі салон” у сталічным Палацы мастацтва. “К” падсумоўвае вынікі выставы — міжнароднага журы і свае.

ст. 2, 8 — 9

Праекты развіцця

ПАЛЯШУЦКІ ГОНАР І ДАВЫДГАРАДОЦКІ БАЛЕТ



“К” піша пра апошнія змены на культурнай карце Століншчыны.

ст. 10 — 11

Беларуская акварэль у Парыжы

1 лістапада 2018 года ў парыжскай галерэі “Дыямант” адбылося адкрыццё выставы твораў Генадзя Шутава. Знакаміты беларускі мастак-акварэліст, які пайшоў з жыцця ў мінулым годзе, спазнаў прызнанне і на радзіме, і па-за яе межамі. Яго творы знаходзяцца ў калекцыях самых буйных і прадстаўнічых сусветных музеяў.

Арганізатарамі выставы выступілі Пасольства Рэспублікі Беларусь у Французскай Рэспубліцы, прадстаўнік беларускай дыяспары ў Францыі Анастасія Данілава, а таксама нашчадкі мастака з нашай краіны.



Выстава будзе праходзіць у Парыжы да 14 лістапада.

Пасол Беларусі ў Францыі, Пастаянны прадстаўнік Беларусі пры UNESCO Павел Латушка на адкрыцці выставы падкрэсліў, што шмат выхадцаў з Беларусі на пачатку XX стагоддзя фактычна заклалі падмурак адной з самых вядомых школ сучаснага мастацтва ў свеце. Ён таксама адзначыў, што ў наш час беларускія мастакі становяцца ўсё больш і больш вядомымі ў Францыі. За апошнія пяць гадоў пры падтрымцы Пасольства сваю творчасць там прадставілі больш за 100 сучасных беларускіх мастакоў.

Па матэрыялах прэс-службы Пасольства

Салонныя сакрэты раскрыты



Сёлета ў экспазіцыю “Восеньскага салона” трапілі работы 146 мастакоў.

Вялікая выстава-продаж “Восеньскі салон з “Белгазпрамбанкам”, што доўжылася з 4 кастрычніка ў сталічным Палацы мастацтва, заўтра завяршае сваю працу. Цягам апошняга месяца наведвальнікі галасавалі за ўпадабных аўтараў, а ўчора свой выбар зрабіла і міжнародная журы.

Вераніка МОЛАКАВА /
Фота Пётры ВАСІЛЕЎСКАГА

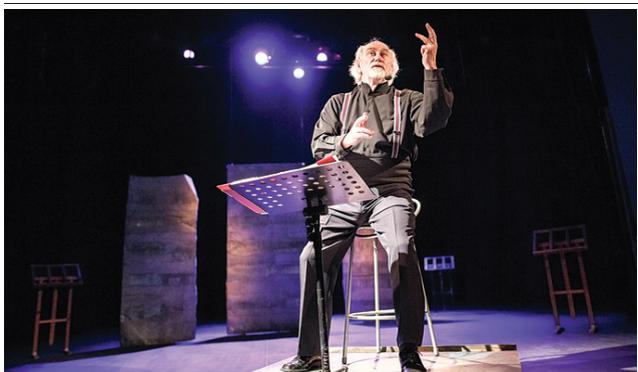
Нагадаем, умоў для ўдзелу мастакоў было толькі дзве — грамадзянства Рэспублікі Беларусь і ўзрост ад 18 да 40 гадоў. У экспазіцыю трапілі работы 146 аўтараў з усёй Беларусі. Пераможцамі абраны Алена Гіль, Уладзімір Сакалоўскі, Алеся Жыткевіч. Прыз для кожнага — грашовая стыпендыя ў памеры 12 500 рублёў, каб год мастакі маглі працаваць над праектамі для наступнага салона. Працы, зробленыя пры такой жа ўмове фінан-

савай падтрымкі, на сёлетаўняй выставе прэзентавалі пераможцы “Восеньскага салона — 2017” — Кацярына Шымановіч, Сяргей Ашуха, Наталля Кірылка, Аляксандр Веледзімовіч і Алеся Скарабагатая.

Журы таксама адзначыла дыпламамі творы Сяргея Рубашкі, Групы 12, Канстанціна Ладошкіна, Алёны Галавіной. Сёлета рашэнне прымалі пяць замежных экспертаў: Давіле Тамкутэ — мастак і арт-менеджэр з Літвы, Марыя Ланько — куратар і крытык з Украіны, Яра Вар-

га — мастак і куратар са Славакіі, Гаспар Манас — мастак, кансультант і куратар з Італіі, Анна Бауэр — куратар з Германіі.

Яшчэ адну грашовую прэмію ў тым жа самым памеры, як і пераможца, атрымае і Алеся Скарабагатая, якая зноў атрымала прыз глядацкіх сімпатый. Летась яе работу наведвальнікі таксама ўпадабалі больш за ўсіх. На другім месцы народнага галасавання — Ілля Спрыжук. На трэцім — Аляксандр Бельскі.



Пачалася “Беларуская музычная восень” з монаспектакля Валерыя Анісенкі “Дырыжор”.

У сталічнай філармоніі адкрылася “Беларуская музычная восень” — адзін са старэйшых фестываляў у нашай краіне, традыцыі якога закладаліся яшчэ з сярэдзіны 1970-х. Як заўжды, гэты буйны форум працягнецца месяц — літаральна да зімы.

Надзея БУНЦЭВІЧ

Музычны ўраджай восені

Але гэта зусім не значыць, што наведванне філармоніі можна адкласці “на потым”: адметныя канцэрты тут здараюцца ледзь не штовечар. А ў фестывальную афішу ўвогуле трапляюць толькі самыя-самыя! Дарэчы, пачалася “... Восень” незвычайным суладдзем музыкі з тэатрам. Валерыя Анісенка паказаў монаспектакль “Дырыжор”, прысвечаны сусветна вядомаму маэстра Мішы Кацу, які апошнім часам жыве ў Францыі. І пасля антрак-

ту за пульт стаў сам віноўнік урачыстасці, каб прадырыжыраваць “Карлэн-сцюітай”, у час рэпетыцыі якой і разгортаецца згаданая п’еса ізраільскага драматурга Лявона Агулянскага. За два дні да гэтай падзеі ў філармоніі адбылася творчая сустрэча з Мішам Кацам.

Дарэчы, тэатралізацыя канцэртаў, у тым ліку акадэмічнай музыкі, — адна з тэндэнцый апошняга часу. Як і “сяброўства” джаза, рока і эстрады з лепшымі сімфанічнымі калекты-

вам. Вось і на гэты раз: Дзяржаўны акадэмічны сімфанічны аркестр Беларусі выступіць разам з трыя Себасцяна Студніцкага (Германія).

Як заўжды, будзе многа фартэпіянай музыкі — запланаваны нават асобны Дзень піяніста! Чым не дадатковае свята? Не саступаць і іншыя інструменты: міжнародны праект “Брава, акардэон!” з’яднае нашага Уладзіслава Плігаўку і расіяніна Мікіту Уласова. Будзе і віяланчэльны вечар, і сугучча іншых салістаў, некалькі адмет-

ных харавых, аркестравых канцэртаў.

Суцэльным марафонам стане віншаванне з 80-годдзем народнага артыста Беларусі Міхаіла Казінца. Ён стане за пульт і сімфанічнага аркестра, і роднага народнага. Ды ўсё ж кульмінацыяй юбілейных ушанаванняў і ўсёй “Беларускай музычнай восені” стане сусветная прэм’ера твора сучаснага кампазітара Ларысы Сімаковіч “Скарына. Вяртанне. Сем сцэн жыцця”. Не прапусціце!

ШТОТЫДНЁВАЯ ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНАЯ, ДЛЯ ДАСУГУ (КУЛЬТУРА, МАСТАЦТВА) Выдаецца з кастрычніка 1991 года. Заснавальнік — Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь. Рэгістрацыйнае пасведчанне № 637, выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.
Галоўны рэдактар — Ілья Васільевіч СВІРЫН; намеснік галоўнага рэдактара — Вераніка МОЛАКАВА; адказны сакратар — Юрый КАРПЕНКА; рэдактары аддзелаў: Надзея БУНЦЭВІЧ, Яўген РАГІН; аглядальнікі рэдакцыі: Дар’я АМЯЛЬКОВІЧ, Іна НАРКЕВІЧ, Настасся ПАНКРАТАВА, Генадзь СІВОХІН, Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ; спецыяльны карэспандэнт: Пётр ВАСІЛЕЎСКІ, Алег КЛІМАЎ; карэспандэнт — Ганна ШАРКО; фотакарэспандэнт — Сяргей ЖДАНОВІЧ; мастацкі рэдактар — Наталля ОВАД; карэктар — Таццяна ПАШЭНЬКА.
Сайт: www.kimpres.by. E-mail: kultura@tut.by. Адрас рэдакцыі: 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, чацвёрты паверх. Тэлефоны: (017) 286 07 97, (017) 334 57 23. Тэлефон-факс: (017) 334 57 41. Рэкламны адзел: тэл. (017) 286 07 97, 334 57 41. Выдавец — Рэдакцыйна-выдавечкая ўстанова “КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА”.
Дырэктар — СЛАБОДЗІЧ Ірына Аляксееўна; першы намеснік дырэктара — КРУШЫНСКАЯ Людміла Аляксееўна. Прыёмная: (017) 334 57 41.
220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, Чацвёрты паверх. Бухгалтэрыя: (017) 334 57 35.
Аўтары допісаў паведамляюць прозвішча, поўнасю імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі (нумар пашпарта, дату выдачы, кім і калі выдадзены пашпарт, асабісты нумар), асноўнае месца працы, зваротны адрас. Аўтарскія рукапісы не рэцензуюцца і не вяртаюцца. Меркаванні аўтара могуць не адпавядаць пункту гледжання рэдакцыі. Аўтары нясуць адказнасць за дакладнасць матэрыялаў. *Матэрыял на правах рэкламы.
© “Культура”, 2018. Наклад 3 557. Індэксы 63875, 638752. Рознічны кошт — па дамоўленасці. Падпісана ў друку 02.11.2018 у 20.00. Замова 4239.
Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства “Выдавецтва “Беларускі Дом друку”.
ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004. Пр. Незалежнасці, 79, 220013, Мінск.

Чатыры п’есы трапілі ў фінал конкурсу Comedy.by. Да канца лістапада журы вызначыць, камедыя па яким з гэтых тэкстаў папоўніць рэпертуар аднаго з драматычных тэатраў.

Нагадаем, конкурс пачаўся ў сакавіку. На разгляд журы аўтары з розных гарадоў Беларусі даслалі 42 п’есы. У шорт-ліст трапілі наступ-

У пошуку камедыі

ная: “Жаданне 16+” Мікалая Рудкоўскага, “Мякія гісторыі” Аляксандра Палубінскага, “Сёння” Данііла Філіповіча, “Сусед” Паўла Пражко. Асобна журы таксама адзначыла яшчэ некалькі тэкстаў: “Як лаўрэаты да Стакгольма за прэміяй паехалі...” Аляксандра Хацкевіча, “Лёгка перастаць быць богам” Віктара Красоўскага, “Метро” Аляксандра Савухі.

Конкурс праводзіць Рэспубліканскі тэатр беларускай драматургіі разам з адкрытым акцыянерным таварыствам “Ашчадны банк “Беларусбанк”. У склад журы, якое ўзначаліў мастацкі кіраўнік РТБД Аляксандр Гарцуеў, таксама ўвайшлі рэжысёры, тэатральныя крытыкі, прадстаўнікі іншых тэатраў сталіцы. “К” — інфармацыйны партнёр падзеі.

Гэта ўжо другая спроба заахваціць айчынных драматургаў да стварэння п’ес. Пазалетась вынікам падобнага конкурсу да 500-годдзя беларускага кнігадрукавання сталі пастаноўкі спектакляў “Кар’ера доктара Рауса” па п’есе Віктара Марціновіча (РТБД) і “Скарына” па п’есе Мікалая Рудкоўскага (Магілёўскі драматычны тэатр).

(Заканчэнне.
Пачатак на старонцы 1.)

У Мінск Рустам Сагдулаеў прыляцеў літаральна са здымачнай пляцоўкі ў родным Ташкенце. Пасля “Лістапада” — зноў здымкі, але ўжо ў Маскве.

— Цяпер, канечне, усе больш серыяламі займаюцца, але пакуль ёсць работа, трэба працаваць, — лічыць ён. —

і таму вельмі рады магчымасці прыехаць сюды і ўбачыць, што ў вас адбываецца, сустрэць сваіх даўніх сяброў. Паболей бы такіх фестываляў!

“КІНО МУСЦЬ ВЕСЦІ ДА КАТАРСІСА”

Ганаровай госцяй юбілейнага “Лістапада” запрошана і народная артыстка РСФСР



Святлана Немаляева ўдастоена Спецыяльнага прызга Выканаўчага камітэта СНД.

Акцёр у фестывальнай стыхіі



Падчас сустрэчы з ганаровымі гасцямі.

У Маскве ў “Вялікім небе” граю пілота — камандзіра авіятрада, дзеянне адбываецца ў сярэдзіне 1970-х. Ёсць і іншыя тэлепраекты. Але вельмі рады, што я тут. Калі не здарыцца ніякіх форс-мажораў, разлічваю пабыць у вас да 5 лістапада і спадзяюся за гэты час паспець убачыць нямала добрых фільмаў.

Выбраць нешта канкрэтнае ў размаітым фестывальным меню артыст яшчэ не паспеў з-за свайго шчыльнага графіка здымак. Але ўпэўнены, што на “Лістападзе” можна смела ісці на любы паказ.

— Сюды не адбіраюць фільмы, якія не маюць ніякіх адносінаў да кіно, — кажа Рустам Сагдулаеў. — Гэта не той выпадак, калі глядач заплаціў грошы, пагрыз семак ці папкорну, пайшоў дадому — і адразу забыўся, што ён глядзеў. “Лістапад” многія лічаць самым добрым фестывалем, і паняцце “дабрыня” тут не пусты гук.

Фестываль у Мінску нагадвае мне савецкі час — у лепшым сэнсе. Я асабіста згадваю яго з цеплынёй, бо памятаю стаўленне людзей адзін да аднаго ў тую эпоху. Больш за 25 гадоў таму мы згубілі нашы сувязі,

Святлана Немаляева, якая таксама прыняла ўчора ўдзел у цырымоніі адкрыцця.

— Мой муж Аляксандр Лазараў сябраваў з вядомым беларускім рэжысёрам Віктарам Туравым, — распавядае пра свае сувязі з Беларуссю Святлана Уладзіміраўна. — У мяне неаднаразова былі здымкі ў Мінску. І я памятаю, як сустрэкалі нас тут. Аднойчы жанчына, якая адказвала за рэквізіт, зладзіла нам на здымачнай пляцоўцы сапраўдны разнастайныя стравы беларускай кухні. Як гэта можна забыць?

— Тое, што сёння адбываецца ў расійскім кіно, мяне і хвалюе, і бянтэжыць, — адказвае народная артыстка Расіі на пытанне аглядальніка “К” пра стан сучаснага расійскага кіно. — Непакоіць празмернае захапленне крымінальнай тэматыкай, шматлікімі дэтэктывамі, рознага кшталту даследаваннямі. З іншага боку, і фестывальнае кіно часта дэманструе нейкі беспасветны змрок, у якім немагчыма жыць, дзе людзям няма чым дыхаць. Яно таксама не спаталяе прагу душы на светлым і вечным.

Кіно, на мой погляд, мусіць весці да катарсісу, і гэтага я шукаю ў сучасных работах. Усе мы памятаем фільмы Георгія Данелія, Эльдара Разанава, людзі іх глядзяць і да гэтай пары цэняць.

І дзякуй Богу, што мае апошнія акцёрскія працы акурат адбыліся ў добрых карцінах. Нядаўна мне ўдалося сыграць у фільме Сяргея Ліўнёва “Ван Гогі” — там ў мяне невялікі эпізод, карціна выйдзе на экраны ў 2019 годзе. А таксама раней мне пашчасціла выканаць галоўную ролю ў стужцы неверагоднага мастака Руслана Хамдамава “Мяшок без дна”. Удзел у ёй можна лічыць вяршыняй майго творчага жыцця! Вельмі рада, што мая кар’ера працягваецца работай з такімі майстрамі.

“ПАЗНАЮЧЫ БЕЛЫ СВЕТ”

Такі сёлетні слоган фестывалю невыпадковы: гэта зварот да народнай артысткі Украінскай ССРС Кіры Муратавай, сярод рэжысёрскіх здабыткаў якой — фільм з такой назвай.

Дарэчы, яе стужка “Захапленні” была ад-

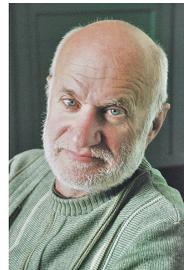
ной з 14 карцін самага першага “Лістапада” ў 1994 годзе, і потым Кіра Георгіеўна неаднаразова прыезджала сама прадстаўляць свае фільмы ў Мінску. Арганізатары марылі бачыць яе і на юбілейным 25-ым фестывалі, аднак... Рэжысёрка, якая скаланула сэрцы мільёнаў глядачоў, пайшла з жыцця ў чэрвені гэтага года.

— Мы не збіраліся рабіць ніякага спецыяльнага паказу, хацелася проста яе негаласнай прысутнасці тут, — кажа дырэктар праграм ігравага кіно фестывалю “Лістапад” Ігар Сукманаў. — Кіра Георгіеўна любіла прыезджаць да нас. Напэўна, нават адзін з яе апошніх міжнародных ваяжаў быў менавіта ў Мінск. Яна ставілася да нашай публікі з асаблівай сімпатыйяй, лічыла яе адукаванай і ўважлівай. Памятаю аншлаг у вялікай зале “Кастрычніка” на яе фільме “Настройшчык”. Людзей цягнула да яе як магнітам. Мне хочацца верыць, што моманты шчасця і яднання глядача і аўтара адбыліся ў нас на фестывалі падчас тых “кароткіх сустрэч” з Кірай Муратавай. Яна любіла глядзець фестывальныя фільмы, калі прыезджала сюды. І ў памяць пра яе мы праводзім яго, “Пазнаючы белы свет”.

Наперадзе насычаны тыдзень пазнавання — да 9 лістапада пакажуць каля паўтары сотні ігравых і дакументальных стужак з усяго свету ў конкурсных і пазаконкурсных праграмах. У наступным нумары мы раскажам, якое кіно больш за ўсё ўразіла розныя склады міжнароднага журы і глядачоў “Лістапада”.

Дзяжурны па нумары

Жменя роднай зямлі



У Нацыянальным мастацкім музеі праходзіць выстава, прысвечаная 80-годдзю з дня нараджэння Яўгена Куліка (1937 — 2002). Мастак не меў ганаровых званняў, не быў лаўрэатам прэстыжных прэміяў, абмінулі яго і ўрадавыя ўзнагароды. Дарэчы, і творчая спадчына Яўгена Куліка ў колькасным вымярэнні не уражвае: некалькі графічных серый, некалькі праілюстраваных кніг, а ўсё астатняе гэта эскізы, накіды, эцюды — усё тое, што лічыцца падрыхтоўчым матэрыялам. Інструментарый мастака, як на сённяшняе вока, быў вельмі сціплым. Побач з тэхнічна складанымі работамі сучасных графікаў ягоныя творы глядзяцца як стары чорна-белы тэлевізар сярод плазменных экраноў. І ўсё ж ён — адна з самых значных постацей нацыянальнай культуры.

Пётра ВАСІЛЕЎСКІ

кнігі, на якіх выхоўвацца патрыёты.

Згадваючы дэвіз Орды, пра Куліка можна сказаць, што насіў чалавек разам з такімі ж як ён рупліўцамі беларускай справы жменнай зямлю, а ў выніку сёння мы стаім на высокай гары, з якой відаць і тысячагадовую гі-



цы і справу рабіў тую ж. Напалеон Орда ў XIX стагоддзі занатоўваў для гісторыі рэшткі Беларускай Атлантыды — Вялікай Літвы. Яўген Кулік прайшоў пехатою ці не ўсю Беларусь, каб на свае вочы пабачыць, што засталося пасля дзвюх сусветных войнаў і сумніўных сацыяльных эксперыментаў, ад той культурна-гістарычнай спадчыны, якую Орда яшчэ мог памацаць рукамі. Пабачыць, засведчыць, зафіксаваць пачуццё страты ў гістарычнай памяці нацыі і такім чынам падрыхтаваць глебу для будучага Адраджэння — і канкрэтных храмаў, замкаў, палацаў, і самага духу Літвінства на беларускай зямлі. Калі б Кулік дажыў да сённяшняга дня, ён быў бы ўсцешаны тым, што справа яго жыцця мае плён. Ёсць ягоны ўнёсак у тым, што адроджаныя Мір і Нясвіж, часткі гістарычнай забудовы ў нашых гарадах і мястэчках, што стаяць помнікі героям беларускай даўніны, ладзяцца выставы і выдаюцца

торыю нашай дзяржавы, і далагляды яе будучыні.

На адкрыцці выставы слова пра творца гаварылі тыя, хто добра ведаў Яўгена Куліка, хто высока цэніць яго як мастака і шануе як сябра. Сама выстава адбылася таму, што Яўгену Сяргеювічу пашчасціла на сваякоў, якія захавалі ягоныя творы, і на сяброў, якія дбаюць пра ягоную памяць. Але ніхто не можа ведаць, што будзе заўтра. Усялячыць, зафіксаваць пачуццё страты ў гістарычнай памяці нацыі і такім чынам падрыхтаваць глебу для будучага Адраджэння — і канкрэтных храмаў, замкаў, палацаў, і самага духу Літвінства на беларускай зямлі. Калі б Кулік дажыў да сённяшняга дня, ён быў бы ўсцешаны тым, што справа яго жыцця мае плён. Ёсць ягоны ўнёсак у тым, што адроджаныя Мір і Нясвіж, часткі гістарычнай забудовы ў нашых гарадах і мястэчках, што стаяць помнікі героям беларускай даўніны, ладзяцца выставы і выдаюцца

Буйны міжнародны фестываль узроўню “Лістапада” або “ТЭАРТА” ў нечым падобны на айсберг: прыгожая бліскучая верхавіна, а глыбока пад вадой — мноства непрыкметных старонняму воку высілкау. Прапрацаваўшы валанцёрам на розных сталічных форумах, карэспандэнт “К” змагла высветліць, як дзейнічае гэты механізм у нашых умовах, хто ім кіруе і якія збоі бываюць найчасцей.

Ганна ШАРКО / Фота аўтара

Звычайна людзей, якія бясплатна дзесьці дапамагаюць, значна больш, чым саміх куратараў і арганізатараў. Плануючы буйное мерапрыемства, апошнія адразу пачынаюць пошук тых, хто адважыцца быць на нагах з самой раніцы да позняй ночы, сустракаць іншаземных гасцей, правяраць білеты, выносіць дыпламы, фатаграфавать і нават гатаваць ежу. Валанцёрская праца ў большасці выпадкаў патрабуе фізічных намаганняў, і культурныя імпрэзы тут не выключэнне.

Усе мы наведваем якія-небудзь тэатральныя ці кінафестывалі, сочым за праграмай, набываем квіткі і ходзім на пэўныя спектаклі ці фільмы. Быць спажыўцом досыць проста, значна цяжэй быць вінцікам у фестывальным механізме, мець пэўную адказнасць і самааддана выконваць свае абавязкі. Гэта, напэўна, самыя галоўныя якасці валанцёра.

Цікава, што жаданне ім стаць не залежыць ад узросту: на пляцоўках можна заўважыць як школьнікаў, так і людзей, якія ўжо фармальна не з’яўляюцца моладдзю. Аднак, канешне, пераважна гэта студэнты. І, як паказвае практыка — часцей за ўсё творчыя ці лінгвістычныя ВНУ. Яно зразумела, паколькі амаль кожны з валанцёраў мае нейкую сваю мэту: скажам, паглядзець добрыя спектаклі ці падцягнуць узровень замежнай мовы. Усё гэта абагульнена адным словам — “досвед”. Менавіта дзеля досведу найперш і ідуць валанцёрыць, ацаніўшы магчымасць атрымаць яго бескаштоўна — узамен сваіх сіл і энергіі.

Зрэшты, у якасці валанцёраў на культурных імпрэзах нярэдка можна ўбачыць і студэнтаў тэхнічных ВНУ. “Гэта аблудны стэрэатып, што “тэхнары” не цікавяцца мастацтвам, — кажа Мікола, які навучаецца ў БНТУ. — У маёй групе многія ходзяць у тэатры, ды і мне гэта вельмі падабаецца, я нават стварыў ужо спіс любімых спектакляў і тых, на якія хачу схадзіць”.

НАТУРАЛЬНЫ АДБОР

Калі на прасторах інтэрнэту з’яўляецца спасылка на валанцёрскую анкету, шмат неабывяковых пачынаюць яе хутка запаўняць. Адборам заявак займаецца куратар валанцёраў — той чалавек, які размяркоўвае паміж імі працу і ў далейшым дапамагае. Пасля прагляду ўсіх анкет ён складае спіс патэнцыйных памочнікаў, з якімі потым звязваецца і прызначае сустрэчу. Цяжка сказаць, якімі прынцыпамі кіруецца куратар, калі чытае заяўкі, але часцей за ўсё перавага аддаецца таму чалавеку, які ўжо меў досвед у валанцёрстве.

Пасля сустрэчы трэба размеркаваць адабраных людзей па відах дзейнасці адпаведна іх магчымасцям і жаданням. Усё гэта — толькі першыя крокі, але самыя важныя: ад каманды залежыць якасць працы.

Калі куратару ўдалося сабраць вартых людзей, самая галоўная задача — іх не пагубляць у далейшым.

Напрыканцы вялікага тэатральнага фестывалю парамаўляла з куратарам, якой відавочна вельмі складана было каардынаваць працу вялікай колькасці валанцёраў. Агульную лічбу дасланных анкет дазналася не адразу, але калі пачула, была вельмі здзіўленая. Дзяўчына-каардынатарка адна мусіла адабраць са спісу ў больш як 300 чалавек 60 самых вартых! Нельга казаць, што на працягу ўсяго фестывалю было ўсё добра, але я ўпершыню сутыкнулася з тым, калі валанцёры ў спрэчных сітуацыях не царпелі моўчкі, а абаранялі свае правы.

РАЗМЕРКАВАННЕ І ЧАС

Звычайна вялікі фестываль патрабуе разнапланавай працы: прэс-цэнтра, каманды суправаджэння гасцей, праверкі білетаў, арганізацыі пляцоўкі, перакладчыкаў, фатографу і відэографу, адказных за сацыяльныя сеткі і гэтак далей. Валанцёры прыходзяць на мерапрыемства дапамагчы. І іх колькасць павінна быць апраўдана колькасцю працы і нагрузкі, якую арганізатары мерапрыемства не могуць самі пацягнуць. У нашых рэаліях, на жаль, гэта ўтопія: калі куратары з задачай не спраўляюцца, з’яўляюцца так званыя

“зоны чакання”. Сядзець без спраў — страшны сон для валанцёраў. Камусьці з іх у такім выпадку давядзецца сумаваць падчас працы, а гэта дэматывуе.

Калісьці на прэм’еру фільма ў кінатэатры Масква пазвалі пяць чалавек, каб падрыхтаваць хол і залу да ўрачыстай падзеі. Час быў размеркаваны дрэнна, і валанцёры чакалі працы з сярэдзіны дня ажно да адкрыцця ўвечары. Дзеля таго, каб развесіць постары, спатрэбілася ўсяго гадзіна, яшчэ 20 хвілін — каб набыць у бліжэйшай краме скотч, бо загадзя пра яго не парупіліся. А ўвесь

першую чаргу зрабілі заўвагі куратару і выбачыліся перад валанцёрамі.

Паўстае пытанне: хто адказвае за падрыхтоўку куратараў? Звычайна ніхто. Куратарамі становяцца былыя валанцёры, якія належна праявілі сябе ў мінулым і якіх потым “павысілі”. Аднак такое прасоўванне па кар’ернай лесвіцы не заўсёды добра ўплывае на чалавека. У еўрапейскай практыцы ёсць спецыяльныя курсы ды team building (літаральна — камандабудавнічыя) трэнінгі. Думаецца, пакуль куратары ў нас не будуць праходзіць спецыяльнае навучанне, гэтая сістэма

працоўны дзень, гэта спрыяе яе добрай працы ў наступны. Валанцёру вельмі важна адчуваць сябе патрэбным. З боку куратараў і арганізатараў падтрымка павінна быць заўсёды, бо валанцёры ў кожным разе наўзамен атрымліваюць менш, чым аддаюць. Часта некаторыя куратары вельмі скупыя на падзяку. Або ў сваіх праблемах яны пачынаюць адразу абвінавачваць валанцёра, а потым уводзіць для яго санкцыі. Але страх гневу “начальніка” — таксама не тая матывацыя.

На пытанне пра самую лепшую падзяку за сваю працу



Падводныя камяні валанцёрства

ататні час быў той самай зонай чакання і перарываўся толькі на “прынясіце мне каву” ад куратара.

НА ПАБЯГУШКАХ

Найважнейшы момант у працы з валанцёрамі — камунікацыя. Нягледзячы на тое, што куратар фармальна стаіць вышэй, ён не павінен зневажаць таго, хто па сваёй волі прыйшоў дапамагаць. Аднак часам у некаторых каардынаторах можна назіраць развіццё напалеонаўскіх комплексаў (звычайна такое бывае з чалавекам, які ўпершыню атрымаў хоць якую ўладу). І тады ў зносінах з’яўляюцца псіхалагічны ціск, нейкія санкцыі, нават пагрозы.

Так, калісьці на маіх вачах паміж куратарам і валанцёрамі ўсчалася сапраўдная баталія. У агульным чаце ў сацсетках абражалі тых, хто за ўвесь перыяд фестывалю не дзязурыў у офісе, пры гэтым не ўлічвалася іх асноўная занятасць (праца ці пары ва ўніверсітэце), і шмат чалавек аказаліся ў зоне рызыкі — у іх паабяцалі адабраць бэдзжы і забараніць праход на мерапрыемствы. Варта адзначыць, што калі валанцёр запаўняе анкету, ён улічвае свой вольны час, і толькі адпаведна яму потым размеркаваецца праца. Канфлікт скончыўся менавіта тады, калі ў чат прыйшлі арганізатары, якія ў

не здолее працаваць так добра, як бы сапраўды магла.

ПРАХОДКІ І ВОПЫТ

Быць валанцёрам — гэта значыць заўсёды знаходзіцца недзе за кулісамі. Аднак даволі часта дзецца магчымасць бескаштоўна прайсці на той ці іншы кінапаказ ці спектакль. Новыя знаёмствы, кантакты, цікавыя фільмы, імпрэзы, выставы, пастаянная дынаміка і камандны дух натхняюць многіх кожны год адкладаць на пэўны час працу ці ўніверсітэт. Адсюль і знакамітая хвароба — “сіндром вечнага валанцёра”.

Спыніцца бывае вельмі цяжка, нават калі ў мінулым у цябе быў негатыўны досвед. Часта ўражанні пасля фільма значна яскравей, чым успаміны пра тое, як вы глядзелі гэту стужку стоячы дзве з паловай гадзіны ў канцы залы. Не заўсёды атрымліваецца пакінуць месца для каманды валанцёраў, таму яны часцей сядзяць на падлозе ці на лесвіцы.

Не сакрэт — шмат хто працуе па прынцыпе “пацярплю, але бясплатна схаджу на добры фільм”. Адпаведна, трэба разумець, што забараніць валанцёру праход на імпрэзу — пазбавіць яго матывацыі.

ДЭФІЦЫТ НА ПАЗДЗЯКУ

Калі прыемнымі словамі ў бок каманды сканчаецца адзін

студэнтка Універсітэта культуры Марына адказала: “Я была рада я кожны раз, калі нават за самую маленькую і простую працу атрымлівала шчыры “дзякуй”.



Так склалася, што амаль усе згаданыя вышэй нюансы зводзяцца да працы куратара. Гэта невыпадкова, паколькі на ім ляжыць вельмі вялікая адказнасць. Варта дзесьці аступіцца — і былыя адносінны ўжо не вернеш. Валанцёры таксама бываюць розныя, і не ўсе спраўляюцца са сваёй задачай. Аднак і тое, што яны прыйшлі добраахвотна, — толькі апраўдвае іх. І як толькі здараецца штосьці непрыемнае, валанцёры могуць не толькі аб гэтым адкрыта казаць куратару, але і ўвогуле сысці.

Лічу, што нашым фестывалем не хапае добрых куратараў. Іх праца вельмі энергазатратная, і не ўсе гатовыя шчыра аддаць на гэта вялікую частку свайго часу. Сёлетна на адным тымбілдынгу мы вылучалі галоўныя якасці валанцёраў. Сярод іх часта гучалі адказнасць, пунктуальнасць і стрэсаўстойлівасць. Аднак ніхто не вылучыў галоўных якасцей куратара, а гэта першае, што трэба было зрабіць, паколькі ён, па вялікім рахунку, — таксама валанцёр.

Сітуацыя

Батлейка — гэта казка, увасобленая ў прымітыўнай фанернай скрыні і ў хрэстаматычным наборы лялек. Увогуле усё вялікае складаецца з дробных, на першы погляд, рэчаў. У кожнай батлейкі — свой лёс. Вось вам эпізод жыццяпісу батлейкі Івана Кірчука — музыканта, кампазітара, фалькларыста, пісьменніка, выкладчыка, нязменнага кіраўніка этна-трыо “Троіца”. Варта толькі дадаць напачатку, што батлейка для гурта — не проста тэатр, а абавязковы канцэртны антураж, своеасаблівыя дэкарацыі да сцэнічнай дзеі.

Яўген РАГІН /
Фота Алега КЛІМБАВА

Туды

Прыгоды батлейкі Кірчука вядомыя цяпер многім прыхільнікам калектыву: апошнім часам пра іх шмат пісалі СМІ. “К” узялася за яе дэталізацыю толькі таму, што літаральна днямі стала вядома: шматгадовая гісторыя з трывожнай інтрыгай у фінале мае досыць аптымістычнае заканчэнне. Але хопіць прэамбул.

Па словах Івана Іванавіча, у 1999 годзе “Троіца” і ўласны музей Кірчука былі запрошаны на адзін з буйных фальклорных фестываляў у Галандыі. Цягам дзесяці дзён у спецыяльным ангары зранку для дзяцей і дарослых дэманстраваліся лялечныя спектаклі, а ўвечары ладзіліся канцэрты гурта. Галандцы самі аплацілі пярэбары музея з Мінска. Пэўны час батлейка заставалася там: прымала ўдзел у тэатральных фестывалях, прэзентавалася ў дзіцячых садках. А потым музей пераехаў у Польшчу, дзе захоўваўся ў варшаўскага менеджара гурта.

Асноўная прычына працяглых гастроляў батлейкі ў тым, што мінскі музей Кірчука значна вырас за кошт набыцця новых экспанатаў — да прыкладу, музычных інструментаў. І ў Беларусі батлейку банальна не было дзе захоўваць. Частку экспанатаў, якія выстаўляліся ў педуніверсі-

Батлейка з няпростым лёсам

Не вінаватых шукаем, а паспрабуем дапамагчы парадаі



Працоўны стаж батлейкі адлічваецца з 1992 года. Убачыць яе можна ў музеі Івана Кірчука на вуліцы Каліноўскага.

тэце імя Максіма Танка, дзе Кірчук раней працаваў, пасля яго звальнення давялося вывезці на лецішча. Потым калекцыя месцілася на новым месцы працы Івана Іванавіча — у Інстытуце павышэння кваліфікацыі і перападрыхтоўкі кадраў БДУКіМ.

НАЗАД

14 верасня музыканту споўнілася 60 гадоў. З гэтай нагоды ён вырашыў сабраць усю сваю калекцыю разам з батлейкай і зладзіць шэраг выстаў і канцэртаў. Іх арганізацый займаўся прадзюсар Яўген Калмыкоў. Менавіта ён узяўся дапамагчы Івану Кірчуку вярнуць сваю маёмасць.

І вось, напрыканцы лета “Троіца” адправілася на чарговы фэст у Казань, а Калмыкоў з належнымі паперамі накіраваўся ў Польшчу — забіраць батлейку ды іншыя экспанаты. З сабою ён меў натрыяльную даверанасць і пакет дакументаў на прадметы калекцыі.

— На кожным дакуменце, — распавядае кіраўнік “Троіцы”, — было абумоўлена і вяртанне батлейкі. Але на



мяжы Калмыкова з музеем і батлейкай спынілі беларускія мытнікі. Багаж быў уважаны. Калекцыя не мае матэрыяльнай каштоўнасці, што было пацверджана дакументальна, а таму выявілася, што трэба плаціць за перавышэнне агульнай вагі значную суму еўра, якой проста не было. Таму Калмыкоў па маім загадзе забраў калядную зорку і батлечных лялек, і завёз у Гайнаўку частку экспанатаў музея. А вось трохпавярховая фанерная батлейка засталася на мяжы.

Гэта цяпер зразумела, што пытаннем павінен быў займацца сам Кірчук, як уладар батлейкі і калекцыі, а не Калмыкоў — асоба трэцяя...

Натуральна, на дапамогу Кірчуку прыйшло Міністэрства культуры краіны. Але пакуль вялася перапіска з мытняй, батлейку завезлі ў Брэст, у краму, дзе гандлююць канфіскатам.

Іван Іванавіч тым часам з’ездзіў у Гайнаўку ды забраў астатнюю частку сваёй калекцыі. Цяпер яна экспануецца на адной з аграсядзіб у ваколіцах роднай для Кірчука Ліды. Паўтаруся, у Мінску для ўсяго этназбору па-ранейшаму не стае месца.

ХЭПІ-ЭНД

Балазе ў “Троіцы” шмат сяброў. Адзін з іх пазаўчора выкупіў у брэсцкай краме

канфіскату фанерны корпус батлейкі. Кошт пытання (ці выратавання) бадай сімвалічны — 55 рублёў 10 капеек. І вось, учора гэтая скрыня вярнулася ў Мінск, у добра знаёмы ці не ўсім работнікам культуры будынак інстытута па вуліцы Каліноўскага.

ВЫСНОВЫ

Для мяне асноўная праблема тут не ў выкупе батлейкі. Тым больш, што аналагічных працэдэнтаў мы проста не ведаем. Наадварот, хачу выказаць удзячнасць нашым мытнікам, якія ставяць надзейны заслон незаконнаму правозу за мяжу сапраўдных твораў мастацтва. Крамы канфіскацы з’яўляюцца адной з крыніц стабільнага папаўнення фондаў нашых музейных устаноў.

Праблема ў іншым. Дасюль у Беларусі няма асобнага музея традыцыйнай народнай творчасці, дзе маглі б быць размешчаны калекцыі Кірчука. У тым ліку і калекцыя батлечек, бо ў Івана Іванавіча іх — нават тры. А пакуль не варта доўга думаць, дзе музей размяшчаць. Бадай, самае прыдатнае месца — згаданы Інстытут павышэння кваліфікацыі і перападрыхтоўкі кадраў. Курсантаў тут пастаянна шмат, існуе этналабараторыя. Чаму б не з’явіцца там і этнаграфічнаму музею, экспазіцыйныя залы якога займелі б працяг у навучальных аўдыторыях? Нашым работнікам культуры — толькі на радасць.

P.S. І ўсё ж мы вырашылі даць рэкамендацыі ад кампетэнтных асоб нашым мастацкім калектывам, якія выпраўляюцца на гастролі за мяжу і вязуць з сабою дэкарацыі, інструменты, касцюмы і гэтак далей, а таксама народным майстрам, якія выстаўляюць уласныя работы на разнастайных кірмашах і форумах, каб тыя былі упэўнены ў беспраблемным праходжанні свайго багажу праз мытню. Пра гэта — у наступных нумарах газеты.

Дарэчы

У свеце яе называюць па-рознаму: жлоб, віфлеем, вяртэп, остлейка, шопка, батляемка... Батлейку Івана Кірчука зрабілі на пачатку 1990-х мінскія рэзчыкі. Анатоль Муравейка займаўся корпусам, а яго маладзейшы калега Зміцер Барысёнак выразаў наверх — калядную зорку. Пагадзіцеся, атрымалася і проста, і вытанчана. У гэтым — асаблівы шык рамесніцкай навукі. Але корпус — гэта толькі корпус. Са скрыні ў батлейку яго ператвараюць лялькі.

Балванкі пад лялькі вышынёй (дакладней — ростам) у 30 — 35 сантыметраў выканаў майстар з Маладзечна, прозвішча якога, на жаль, Кірчук не памятае. Не забылася толькі тое, што разьбяр цара Града зрабіў, а вось Чорта, Смерць і Сатану — катэгарычна адмовіўся. Сітуацыю выратаваў мінскі

На пенсію пакуль зарана



У “трупце” — больш за 30 драўляных акцёраў.

мастак Лявон Сакалоў. Ён і колькасць лялек павялічыў, і сваімі фарбамі стварыў кожнай з іх аблічча ды характар. Цяпер у складзе “трупцы” батлейкі Кірчука — больш за трыццаць драўляных акцёраў.

Яе працоўны стаж адлічваецца з 1992 года. Спектаклі, канцэрты, выставы... Усіх не пералічыць. У той “датроічны” час у Івана Іванавіча быў гурт “Дзіва”. Менавіта ў яго складзе батлейка ўпершыню выехала за межы Беларусі і ўразіла беларускай аўтэнтэкай глядачоў у Краснадары. Затым асямляла і пачала асвойваць далёкае замежжа: Боснію і Герцагавіну, Галандыю... З таго часу паспела стаць неад’емнай часткай і свету, і “Троіцы”. Аднак роднай Беларусі здраджваць не збіраецца.

Пасля ўсіх выпрабаванняў, якія для яе, хочацца верыць, ужо скончыліся, на заслужаны пенсійны адпачынак батлейка не збіраецца. Прызвычалася яна, ведаецца, да вірлівага гастрольнага жыцця. Таму спадзяемся ўбачыць яе ў новых уражальных праектах Івана Іванавіча!



Дар'я ЮРКЕВІЧ:

“Парыж забіў ува мне правінцыяла”

Дар'я АМЯЛЬКОВІЧ /
Фота Ганны ШАРКО

МЕТАФАРА МІФІЧНАГА ЛЕСУ

— Яшчэ нядаўна ты была маладой удзельніцай нацыянальнага конкурсу, а сёлета вась — член яго журы. Як табе ў новай іпастасі?

— Яшчэ не асэнсавала ўсё да канца. Напэўна, грунтоўна адказаць на тваё пытанне здолею ўжо пасля “Лістапада”. Але, безумоўна, для мяне гэта вялікі гонар.

— Калі мы пазнаёмліся, у 2014 годзе, гэта быў толькі пачатак новай хвалі беларускага кіно, а цяпер ты — ужо прызнаны аўтар. Наколькі ўласціва такая эвалюцыя для прадстаўнікоў твайго пакалення?

— Многія з тых, хто не так даўно прыйшоў у кіно, ужо зразумелі: калі моцна захацець, можна шмат чаго дамагчыся. Так, праблем у нашым полі дастаткова. Але адчуванне, што ўсё па сілах, як мне падаецца, — вельмі важная прыкмета светапогляду новага пакалення.

— Ведаю, што на кінастудыі “Беларусьфільм” ты цяпер здымаеш сумесны беларуска-французскі праект. Як ён нарадзіўся?

— Дакументальная стужка называецца “Невядомы рай”. Яна — пра Чарнобыльскую зону, спецыфіку месца, я б сказала. І не ў прамым прачытанні, а ў метафізічным, — пра міфалогію гэтых тэрыторый. Праект зусім невыпадковы — я сама родам з тых краёў. Маіх дзядулю і бабулю адсялілі ў 1980-я, і ўсё жыццё ўва мне панавалі страх перад радыяцыяй. Таму можна сказаць, што гэтае кіно для мяне вельмі асабістае. Да яго, без перабольшвання, я ішла не менш за дзесяць гадоў. А нарадзіўся фільм проста: мы выйгралі конкурс Міністэрства культуры, а гэта, у сваю чаргу, дало магчымасць французскаму боку распачаць працу па пошуку сродкаў.

— Цікава, што прывабіла французскі бок? Усё ж, гэта гісторыя, датычная найперш нашых мінулага і цяпершчыны...

— Напэўна, зацікавіў аўтарскі погляд. Падкрэсліваю, што мы імкнемся стварыць не абстрактную гісторыю пра Чарнобыль, а апавед пра цалкам канкрэтных дзяцей і падлеткаў, якія жывуць на пацярпелай ад радыяцыі тэрыторыі. Месца здымаць — Брагінскі раён. Людзі, якія сталі героямі стужкі, нарадзіліся ўжо пасля навалы — і, што цікава, не ўспрымаюць яе так, як іх бацькі або, скажам, я. Гэтая зямля — іх родны дом.

Прычым “Невядомы рай” фіксуе не проста сталенне маладых людзей, але таксама і ўнікальны прыродны асяродак, у якім яны жывуць. Там у навакольных лясах шмат жывёл: ваўкоў, лосяў, ліс, аленяў... Такім чынам у нас узнікла ідэя супрацоў-

— Плануем чарговую выправу ў тую мясціну. Мы ўжо год назіраем за героямі, паглыбляем у іх свет. Адзін з персанажаў — 14-гадовая дзяўчынка. Паколькі гэта такі ўзрост, калі чалавек мяняецца літаральна штомесяц, кожны раз еду і хвалюся: каго ж я там сустрэну (смяецца). Пакуль гісторыя нас вядзе, адбываецца шмат цікавага, нават містычнага, але складваць усё разам — пакуль нават не ўяўляю як. Тым больш, імкнучыся зафіксаваць на камеру амаль нябачнае, такія вельмі тонкія рэчы. Але, спадзяюся, усё атрымаецца. Фільм мусіць быць скончаны ў кастрычніку 2019-га.

ДЗЕСЯЦЬ З ДВАНАЦЦАЦІ

— Хачу распытаць цябе пра твой міжнародны досвед. Што ўплывае на по-

“Дакументальная стужка называецца “Невядомы рай”. Яна — пра Чарнобыльскую зону, спецыфіку месца, я б сказала. І не ў прамым прачытанні, а ў метафізічным, — пра міфалогію гэтых тэрыторый.”

ніцтва з Ігарам Бышнёвым: ён ведае, як зафіксаваць на камеру прыродны свет. Спадзяёмся на яго ўключанасць.

Паўтаруся: мне хочацца схопіць магію, міфічнасць гэтага месца, дзе чалавек не зусім падуднае разуменне таго, што адбываецца. Выканаць такую задачу даволі складана, але яна захоплівае. Я часта кажу, што здымаю фільм пра будучыню, пра новае пакаленне. Мяркую, Цэнтр нацыянальнай кінематаграфіі Францыі застаўся неаб'якавым да метафары міфічнага лесу. І падтрымаў нас не толькі фінансавана, але і высокай ацэнкай праекта.

— Магу толькі павіншаваць цябе з гэтым. На якім вы цяпер этапе?

спех тваёй гісторыі, заяўкі, фільма на фестывалях і конкурсах? Які чыннік важны для пабудовы кінакар'еры ў Еўропе?

— Французскі прадзюсар Луі Бадэмон (смяецца). Мне пашчасціла, у мяне ёсць такі чалавек, які выдатна арыентуецца ў адпаведных колах. Луі ведае, як падаваць кінапраекты ў розныя інстытуцыі Францыі. Ведае тых людзей, якія абіраюцца ў разнастайныя камісіі, і ўмее настолькі правільна расставіць акцэнт у заяўцы, што амаль паўсюль мы атрымліваем станоўчыя адказы.

— Ты разумеш кан'юктур французскай кінавытворчасці? Якія практы ў тэнджах?

— Я ў гэтым не разбіраюся. І мне падаецца даволі

Рэжысёрка Дар'я ЮРКЕВІЧ мае за плячыма дзве кінашколы — беларускую Акадэмію мастацтваў і французскую Le Fresnoy. Яе фільм “Баба, Ваня і каза” ў 2014 годзе скарый публіку і прымусіў загаварыць пра цікавага аўтара ў новым беларускім кіно. Затым была “Пасха Хрыстова” і перамога на “Бульбамуві”, шматлікія ўзнагароды на іншых форумах, у тым ліку і дыплом на “Лістападзе”. А сёлета Дар'я ўдзельнічае ў гэтым міжнародным фестывалі ўжо ў новай якасці.



бязглыздай справай арыентавацца на трэндзі. Але калі апісваць спецыфіку французскага “конкурсу праектаў”... Эксперты патрабуюць ад цябе дакладнага разумення паслання твайго кіно. Ты павінен асэнсавана свая гісторыю, кінамову, месэдж і разумець, што ты хочаш сказаць сваёй работай, якія пытанні падымаш. Ніякая “вада” ў сцэнарных заяўках не пройдзе. Пры гэтым, французскі свет кіно вельмі адкрыты да эксперыменту. Хочаш выкарыстоўваць пэўныя канцэптуальныя хадзі ў фільме — калі ласка, табе даецца “зьялёнае святло”. Там вітаюць выхад за ўсталяваныя межы.

Увогуле, Францыя моцна падтрымлівае культуру, а кінематаграфісты маюць шмат магчымасцей атрымаць фінансаванне на свой праект. Гэта могуць быць і сродкі вышэйзгаданага Цэнтра нацыянальнай кінематаграфіі, і муніцыпальныя або ўніверсітэцкія грошы. Іх агульны аб'ём — адзін з самых вялікіх у Еўропе. Я магу толькі падзякаваць Богу, што патрапіла туды.

— Дар'я, а якім чынам ты туды патрапіла?

— Абсалютна выпадкова, вась праўда! У Мінску на адной вечарыне ва Уладзіміра Цэслера Ірына Стальная пазнаёмліла мяне з дырэктарам школы Le Fresnoy Аленам Флешэрам. Ён і прапанаваў туды паступіць. Я пагадзілася, але, прызнацца, абсалютна не верыла, што гэта атрымаецца. Калі праз тры дні мне патэлефанавалі з Пасольства Францыі наконт візы, тут ужо я пачала чухаць патыліцу і ўсведамляць, што, напэўна, трэба ўсё ж такі ехаць. На ўступным іспыце мая абарона будучага праекта гучала прыблізна так: “Ведаецца, той фільм, які я планавала здымаць, усё ж такі рабіць не буду. Маё рашэнне — працаваць над новым фільмам”. Уступная камісія на мяне паглядзела з недаверам, а потым дзесяць з дванаццаці чалавек прагаласавалі за тое, каб мяне залічыць. Гэта з той оперы, калі дурням шчасціць. У маім выпадку ўсё так і адбылося.

— А што было далей? Ужо падчас вучобы?

— А вась падчас яе, прызнаюся, было вельмі цяжка. Весялілася я толькі на паступленні. Далей мне трэба было ўключацца ў іх кантэкст і кінасвет, а я яго напачатку не вельмі разумела. Памятаю, першыя месяцы глядзела шмат новага французскага кіно, — і гэта было суцэльнае расчараванне. Толькі ўбачыўшы фільм Аляксандра Сакурава “Аляксандра”, я зразумела, у якім кірунку хачу рухацца. Вырасла, што хачу здымаць менавіта такое кіно, якое ачышчае і спаталяе духоўную смагу. І далей ужо, нягледзячы на цяжасці ў параўменні, трымалася абранага шляху.

— Аднак Le Fresnoy, я так разумею, патрабуе ад вучняў не проста “чыстага” кіно...

— Менавіта. Напрыканцы навучання я прадставіла два фільмы і інсталіцыю. Апошняя, дарэчы, атрымала даволі добрыя водгукі. У яе цэнтры — дрэва, якое я сама прывезла з Чарнобыльскай зоны. Глядач ідзе да яго па доўгім калідоры, але калі набліжаецца, прастора вакол дрэва пачынае нібыта адштурхоўваць чалавека. Табе проста становіцца непрыемна там знаходзіцца. Падобны эфект быў дасягнуты за кошт выкарыстання гуку вельмі тонкай частаты. Такой была мая метафара чарнобыльскай зоны: яна прыцягвае і адначасова адштурхоўвае.

— Цікава, што ты гэтую тэму пачала распрацоўваць яшчэ ў Францыі.

— Ну так. Я і ў сваёй цяперашняй дысертацыі, якую пішу ўжо ў іншым французскім універсітэце — Paris VIII — раблю на гэтым фокус. Чарнобыльская катастрофа як паваротны момант у нашай гісторыі і савецкім ды сучасным мастацтве — так я магу акрэсліць тэму работы. Бяру інтэрв'ю ў розных мастакоў, даследую розныя кірункі, спадзяюся, што атрымаецца пэўным чынам у рабоце ўзгадаць і свой будучы фільм.

— Малайчына! Але ўсё ж такі абіраючы паміж сучасным мастацтвам і кіно, ты спынілася на кіно? Я пытаюся ў дадзеным выпадку пра твой творчы метад.

— Мне падаецца, што кіно — такое даследаванне, якое патрабуе не толькі работы розуму, але і сэрца. Гэта вельмі глыбінны рэчы, калі ты дазваляеш тым энергіям, што нараджаюцца падчас даследавання і здымаць, увайсці ў цябе і пэўным чынам “прарасці” ў душы. Гэта, лічу, каласальная ўнутраная работа. Што да сучаснага мастацтва, то яно вымагае ад цябе трохі іншай канцэнтрацыі. Яно, я б сказала, больш ад галавы, чым ад сэрца. Плюс кіно жыве доўга, што таксама ў маім

разуменні працуе на яго карысьць. Таму я абіраю ўсё ж такі кіно.

— Як змяніла асабіста цябе вучоба ў Парыжы?

— Самае карыснае, лічу, што адбылося за той час — ува мне памёр маленькі “забіты” правінцыял. Калі ты трапляеш у прастору, дзе побач з табой сядзіць жывы Гадар, усё назаўжды змяняецца. Становіцца зразумельна, што межаў — няма. Няма падзелу на кіно тут і кіно там — мы ўсе існуем у адным свеце. Гэта моцна паўплывала на маю свядомасць, я адкінула ўсе комплексы і сумневы.

УСЁ ВЫРАШАЕЦЦА Ў КУЛУАРАХ

— Пітчынгі — гэта важны досвед?

— Безумоўна. Пітчынгаваць трэба ўмець, але важна адзначыць і тое, што галоўныя рашэнні, датычныя твайго кіно, усё ж, прымаюцца не на пітчынгах.

— А дзе?

— У кулуарах. Прафесіяналам важна ведаць, хто за табой стаіць, каб кіно, урэшце рэшт, адбылося. За гэтым, падаецца, прыкрым патрабаваннем тоіцца элементарная перасцягрога: людзі хочуць пераканацца, што ты невыпадковы чалавек і іх грошы не знікнуць у нікуды.

— Ці грае ролю ў прыцягальнасці праекта твая адукацыя?

— Аніякай. Адмыслоўцы пытаюцца пра тое, што ты ўмееш. А гэта можна паказаць на прыкладзе ўжо зробленага кіно. Я звычайна дасылаю ў такіх выпадках “Бабу, Ваню і казу”. Усе пытанні знікаюць імгненна.

— У якім кіно сёння ты адчуваеш сябе больш камфортна — дакументальным ці ігравым?

— У ігравым. Але яно патрабуе моцнай арганізацыйнай працы. Рэжысёру важна трымаць акцэраў на эмацыйным піку і займацца менавіта творчымі задачамі, а не сачыць за тым, калі падвязуць рэжысёр ці хто куды паехаў. Калі рэжысёр адказвае за ўсё, у яго ў пэўны момант элементарна можа не хапіць сіл на ўласна само кіно.

— Але ў тваіх планах ігравы праект ёсць?

— Вядома! Гэта дзіцячая казка па творы Уладзіміра Караткевіча “Вужыная каралева”. Праект, здаецца, атрымаў станоўчыя водгукі ад многіх нашых экспертаў, але ўсё чамусьці ніяк не трапляе ў пул пераможцаў рэспубліканскага конкурсу.

— Магчыма, трэба дачакацца свайго часу?

— Можа быць. Але час — вельмі каштоўная рэч. Ён сыходзіць.

З румынскім рэжысёрам Андрэем КРЭЦУЛЕСКУ беларуская публіка пазнаёмілася яшчэ на мінулым “Лістападзе”, калі яго фільм “Чарльстон” яркім сполахам завяршыў праграму конкурсу “Малодосць на маршы”. Дэбютная карціна былога кінакрытыка, поўная музыкі, іроніі і сінефільскай настальгіі, атрымала спецыяльны дыплом на міжкінафоруме. Сёлета аўтар “Чарльстона” вяртаецца да нас ужо сябрам журы асноўнага конкурсу ігравога кіно.

Дар'я АМЯЛЬКОВІЧ /
Фота Ганны ШАРКО

Андрэй КРЭЦУЛЕСКУ:

“Хваля” румынскага кіно не спала”



Фільм “Чарльстон” распавядае кранальную гісторыю сустрэчы двух мужчын праз адну жанчыну. Іана загінула ў выніку няшчаснага выпадку, і яе муж цяжка перажывае страту. Нечакана на ганку дома героя з’яўляецца Себасцьян, які прадстаўляецца каханкам Іаны і прапапуе дапамогу засмучанаму ўдаўцу. Фільм у чымсьці адсылае да вядомай карціны Валерыя Тадароўскага “Каханак”, але зроблены ў іншай традыцыі. “Чарльстон” Крэцулеску — гэта папраўдзе новае румынскае кіно. Адштурхнуўшыся ад сваіх вядомых папярэднікаў, якія працавалі пераважна ва ўльтрарэалістычнай манеры, яно спрабуе выйсці ў абшары іншага кінематографа, неабьякавага да стылю і спалучэння жанраў.

— Андрэй, прагледзеўшы ваша кіно, немагчыма

не ўзнавіць у памяці французскія камедыі 1970-х. Наколькі дарэчымі падаюцца вам такія параўнанні?

— Вы маеце рацыю. Я вельмі люблю не толькі французскае, але італьянскае кіно 1960 — 1970-х, і чуць падобныя ацэнкі для мяне заўжды камплімент. Прыкладам, на кінафестывалі ў Лакарна адзін кінакрытык параўнаў маю карціну з фільмамі Дына Рызі. А хтосьці ўгадаў славетную стужку “Зануда” класіка французскай камедыі Эдуара Малінара з Ліно Вентура і Жакам Брэлэм у галоўных ролях. Гэтыя творцы і сапраўды вельмі моцна на мяне паўплывалі, і параўнанні з імі для мяне — гонар. Нельга сказаць, што

персанажы-мужчыны танцоўць такіх дасціпных, але, разам з тым, меланхалічных танец. Эпізод проста немагчыма забыць. Гэта і ёсць той самы чарльстон, у якім няма правілаў?

— Гэтая сцэна, прызнацца, не была запланавана. Вырасьці яе ўключыць даволі позна, літаральна за два месяцы да здымак. Я падумаў: невядома калі яшчэ ў мяне атрымаецца запусціць другі “поўны метр”. (А я вельмі хацеў зняць стужку, дзе будзе танцавальная сцэна). Таму чакаць не буду і зраблю такіх эпізод у “Чарльстоне”. І зрабіў. Потым ужо пачаў перасцерагацца. Маўляў, абавязкова хтосьці падызде да мяне і скажа: “Андрэй, трэба быць больш сур’ёзным. Нельга

“лупіць” танцавальную сцэну ў сярэдзіне фільма. Тым больш, калі тваё кіно падымае важныя пытанні”. І я ўсё чакаў падобных заўваг ды папрокаў, але ніхто не падыходзіў і нічога такога не казаў. Больш за тое: гэтую сцэну ўсе прынялі! І вось тады я зразумеў, што ў нас атрымалася зрабіць кіно, якое палюбіў глядач. Што публіка здолела прачытаць такую жарсць і любоў, якія мы закладвалі ў стужку.

А што да адметнасці чарльстона, які мы абыгрываем у назве фільма... Нагадаю, што ў гэтым танцы можна не толькі рухацца як хочаш, але нават

пашчасціла быць запрошаным. Але, прызнацца, і сваё кіно я таксама лічу не толькі прыгожым ці адметным па форме. Яно з’яўляецца важнаю тэму — як перажыць страту блізкага чалавека. Асабіста мяне гэтае пытанне хвалюе надзвычайна — прызнацца, літаральна ўводзіць у жах. Я баюся не ўласнай смерці ці хваробы, а менавіта страты дарагіх людзей. Мне нават страшна пра гэта падумаць.

З іншага боку, мне не хацелася рабіць сваё кіно “перагружаным”. Я імкнуўся дамагчыся такога эфекту, каб падчас прагляду чалавек становіўся трохі шчаслівей. Гэта, вядома, было і застаецца задачай няпростай, але ўсё, што было ў маіх сілах, я выканаў.

— Ці адчуваеце вы сябе часткай “новай хвалі” румынскага кіно, якое скарыла міжнародныя пляцоўкі напрыканцы 2010-х? Або адасабліцеце ад яе і далучаеце сябе ўжо да новай генерацыі?

— Цяжка сказаць. Мне падаецца, што маё месца лягчэй вызначыць іншаму чалавеку, а не мне самому. Я дваццаць гадоў працаваў кінакрытыкам і шмат напісаў пра румынскае кіно. Але цяпер выступаю ўжо ў іншай іпастасі, і таму дзяліцца сваімі думкамі на гэты конт не лічу карэктным. Адно магу сказаць — хваля румынскага кіно не спала. Маладыя рэжысёры пра-

сапраўды можна папракнуць аўтараў у тым, што яны ідуць па пратаганай дарожцы. Але, мяркую, час новых рэжысёраў яшчэ прыйдзе.

У маім жа выпадку я проста раблю тое, што мне цікава. І, безумоўна, радзі, калі вы знаходзіце маю карціну вартай увагі.

— Цікава, ці глядзіць сваё кіно румынскі глядач?

— Дзіўная рэч, але скарыўшы буйныя фестывальныя пляцоўкі, мы, на жаль, да гэтай пары не заваявалі свайго глядача. Гэта для нас вялікая праблема: румыны не хочуць хадзіць у кінатэатры на нацыянальнае кіно. Яно для іх ці надта сумнае, ці поўнае адчаю, ды нават, выбачайце, нейкое дурное. Кажуць і такое. Гэта, вядома, прыкры факт. Аднак я разумею

і тое, што імгненна любові да сваіх аўтараў у публікі не з’явіцца. Гэта доўгі працэс, і дзеля таго, каб перацягнуць глядача з умоўна кажучы, “Чалавека-павука” на румынскае кіно, спатрэбіцца шмат вытрымкі і вынаходніцтва, шмат добрага і разнастайнага кіно. І іншых варыянтаў у далёнай будучыні ў нас няма. Спадзяюся, што пакрысе яна будзе змяняцца.

— Ці казаліся пераможцы румынскага кіно на яго падтрымцы з боку дзяржавы?

— У нашай краіне працуе Нацыянальны кінафонд, дзе аўтары могуць атрымаць грант на свой праект. Але гэта, па шчырасці, невялікія сумы. Трэба наладжаць сувязі, шукаць партнёраў за мяжой, уваходзіць у кааперацыю з Расіяй, Венгрыяй, Германіяй, Францыяй, кім заўгодна. І быць увесь час храбрым і настойлівым, каб дасягнуць сваёй мэты. Трэба ўвесь час выходзіць вонкі, да свету і шукаць тых, каму твайго праект прыйдзецца даспадобы. Ды не адмаўляцца ад надзеі, што сітуацыя ў тваёй краіне па падтрымцы кінематографіі зменіцца ў лепшы бок.

— Усё вельмі падобна да нас, толькі ў нас няма кінафонду.

— Магу пажадаць сваім беларускім калегам быць ўпартымі і шчырымі. Калі вы адчуваеце, што ў вашай душы нараджаецца кіно, — ідзіце і рабіце яго, нягледзячы на недахоп сродкаў ці рэсурсаў. Не чакайце і не пагаджайцеся на кампрамісы, не дазваляйце нікому збіць вас з дарогі. Я так рабіў сваё першае кіно і ні пра што цяпер не шкадую.

Мы жывём ў такі час, калі нам неабходныя фільмы, якія падымаюць сур’ёзныя пытанні. Гэта тое, у чым сучасны глядач сапраўды мае патрэбу.

мяняць партнёра. Тут ужо чарльстон працуе як метафара стасункаў галоўных герояў.

— Асабіста для мяне ваша стужка стала вялікай палёгкай і радасцю пасля іншых фільмаў-канкурсантаў — у тым ліку, і асноўнага конкурсу ігравога кіно. Кажу наці работ вашых калег. Ці адчуваеце вы сваё асаблівае месца ў гэтай палітры мастацкіх выказванняў?

— Мы жывём ў такі час, калі нам неабходныя фільмы, якія падымаюць сур’ёзныя пытанні. Гэта тое, у чым сучасны глядач сапраўды мае патрэбу. І я магу толькі вітаць грунтоўнасць праграмы фестывалю “Лістапад”, на які мне

пановаўваюць новыя погляды на прыкладзе сваіх работ, і гэта мяне вельмі радуе, бо яны не паўтараюць сваіх папярэднікаў. Румынскае кіно становіцца ўсё больш разнастайным — і гэта здорава!

— Ці можна на вашым прыкладзе сказаць, што ў ім з’явіўся новы трэнд — на стыльвае кіно, нуар?

— Мне падаецца, гэтая стылізацыя — зусім не новы трэнд. Адаваць даніну колераваму рашэнню або таму, як рухаецца камера, — усё гэта было ў старым-добрым кіно. Варта прызнаць, што сёння шмат рэжысёраў, асабліва тых, хто здымае ва Усходняй Еўропе, прытрымліваюцца традыцыйнага рэалізму. І часам

Паказ балета “Анастасія” ў Вялікім тэатры стаў вынікам папраўдзе тытанічнай працы. Яго стварэнне пачалося пяць гадоў таму, адразу пасля мінулай нацыянальнай прэм’еры — балета “Ві-таўт”, які быў падрыхтаваны амаль той жа творчай камандай. Спектакль стаў трэцім праектам тэатра, зладжаным пры спонсарскай падтрымцы, на гэты раз — “Беларусь-калія”.

Надзея БУНЦЭВІЧ / Фота Тацяны МАТУСЕВІЧ

Кантрапункты

“Анастасіі”



Анастасія — Людміла Уланцава, Сямён, князь Слуцкі — Ігар Аношка.

Чаму б не развіць тую думку надалей — замест таго, каб вымушаць артыстаў скакаць па сцэне, бы ўсё найвае? Самы яркі пластычны лейтматыў атрымлівае дачка татарскага хана Ахмата Заіра. Але чамусьці той жа шпагат і гэтка ж выхад з яго аднойчы ўзнікае і ў Анастасіі. Сярод мужчынскіх вобразаў, створаных сродкамі харэаграфіі, а не ално касцюмамі, вылучаецца мужны бацька галоўнай герайні. А вось Сямён і Міхаіл Глінскі болыя запамінаюцца разнастайнымі падтрым-

камі той самай Анастасіі, чым уласнымі сола. Заяўленая “харэаграфічная легенда” часам ператвараецца ў пластычна-танцавальны спектакль, бо ў некаторых сцэнах залішне многа неадаптаваных побытавых рухаў, простай хадары. Не заўсёды правамернымі ўяўляюцца спасылкі на іншыя творы. Каб гэта ўспрымалася прыёмам, спасылкі павінны несці дадатковы змест. Можна, напрыклад, калі ў татарскіх сцэнах узнікае цытата з “Пала-вешчкі скокаў”. Але чаму Анастасія цягне ваюроў на бітву бы палонных рабоў у “Спартаку”?

Чаму баяванне на виселлі герайні нагадвае “Танец рыцараў” з “Рамза і Джукельты”? Падобных “нестыковак” хапае — і яны бянтэжаць куды далей за самі запазычванні, даўно ўласцівыя для мастацтва.

Салісты робяць усё магчымае каб “ажывіць” сваіх героўў. У парты Анастасіі зацікавіла не толькі прызнаная Ірына Яромкі-ла, але і Людміла Уланцава — з кранальнай выразнасцю рук і ступняў, асабліва ў пачатку першай дзеі. Юрый Кавалёў і Алег Яромкін удала перадаюць усю супярэчлівасць характару Міхаіла Глінскага, лінія якога акрэслена не менш ярка, чым цэнтральнай герайні.

Спачатку спектакль ставіўся на шэсць розных складаў. Потым з іх засталася тры. Кожны з артыстаў, сярод якіх многа моладзі, уклаў у працу над балетам частынку свайго таленту і душы. Зрэшты, карэбалету яшчэ ёсць над чым працаваць.

У сцэнаграфіі вабяць твары святых, “падгляджаныя” мастаком Аляксандрам Касцючэнкам у Спаса-Ефрасінеўскім манастыры ў Полацку. Дзякуючы асвятленню, выявы змяняюць свой “настрой”, застаючыся сімвалам вечных духоўных каштоўнасцей. Але ці “працуюць” яны напоўніцу ў гэтым спектаклі? І чаму слухкія хаткі XV — XVI стагоддзяў на задніку адлюстраваныя праз карціну Марка Шагала?

А якую ролю адыгрываюць шырокія штывыкіны частаколу, падобныя да каменных надма-

выканання, то военную навалу, што змятае ўсё на сваім шляху, то нейтаімаванае свята. Даволі годным было аркестравае выкананне. Вядома, любіць новы твор патрабуе куды больш сцэнічных рэпетыцый, асабліва пры ўліку напружанага графіку музыкантаў, у звязку з чым на чарговым прагоне можа быць зусім іншы склад. Але відаць, што дырыжор-пастаноўшчык Андрэй Галанаў уважліва паставіўся да партытуры, каб да-несці да публікі ўсё яе багацце і драматургічныя кантрасты.

Пётра ВАСІЛЕЎСКИ / Фота аўтара



Анастасія — Людміла Уланцава, Сямён, князь Слуцкі — Ігар Аношка.

Тым больш, што яны застаюцца на сцэне нягм усеі дзеі: і ў княжым палацы, і ў татарскім стане. Поўны месяц сваім бляскам нагадае шар клубнай дыска-тэ-кі, зорнае неба і снег — спецефекты дзіцячых ранішнікаў. Сцэнічныя строі, прыдуманых Кацірынай Булгакавай, — яркія, прыгожыя, ды не заўсёды яны асацыююцца з так званым “залатым векам” беларускай культуры. Затое менавіта праз касцюмы глядзач найперш ідэнтыфікуе дзейных асоб.

Адзіны складнік, які асабіста ў мяне не выклікае сумневаў, — прафесійна напісаная Вячаславам Кузняцковым музыка. Які заўжды ў яго балетах яна вобразная, пластычная, эмацыйная, сатканая з лейтматываў і дзейснага сімфанічнага развіцця. У ёй чуоцца водгукі і кантавай культуры, якая ў тую час яшчэ толькі пачынала ў нас нараджацца, і іншых старадаўніх інтанашыных плас-тоў. А мудрагелістая ўсходняя рытміка ўтойвае неверагодны энергетычны патэнцыял, зольны перадаваць, у залежнасці ад

рысаў сучаснага мастацтва. Але каб гэта паўставала менавіта наўмыслым спалучэннем супрацьлеглага, а не прыкрай недарэчнасцю, павінна быць глыбокая філасофская аснова, на якую балет не разлічаны. Так, у ім ёсць імклівае развіццё сюжэту з нечаканымі паваротамі, дзе пластыка ілюструе літаратурны тэкст лібрэта, Адажыя — фіксуеюць пачуцці. Але ў XXI стагоддзі хоцання чы-госыці большага, чым проста эмацыйны аповед.

К

У мастацтве мы часта шукаем тое, чаго не маем у жыцці, і што ў рэальнасці не надта і патрэбна. Скажам, у жыцці мы прагнем стабільнасці і прадказальнасці, не любім навацый і неспадзявана-нак, але ад мастацтва чакаем інтрыгі. Менавіта таму для мяне падзейі года ў вы-яўленчым мастацтве здаюна з яўляецца абарона дыплом-ных работ у нашай акадэміі. У музей і звычайна хаджу як на сустрэчу з чымсці зна-ёмым і зразумелым, а вось ад маладых твораў, уча-рашніх студэнтаў, можна ча-каць чаго заўгодна. Апошнім жа часам не менш цікавым, чым абарона дыпламаў, стаў для мяне ўжо традыцыйны “Восеньскі салон з “Белгаз-прамбанкам”.

Пётра ВАСІЛЕЎСКИ / Фота аўтара

Па сутнасці, для сённяш-най культурніцкай грамады тэя салоны — бы рэспубліканскія мала-дзёжныя выставы ў савецкі час. З той толькі розніцай, што пры с-падзяванне стала атабарыцца ў тым ці іншым сегменце мастацкага рынку. Сёлета ў “Восеньскім сало-не” бяруць удзел даволі вядомыя сталічныя галерэі “Мастацтва”, “БелАрт”, “У майстра”. Заўважная прысутнасць і спецыялізаванай галерэі фотамастацтва “ЗНЯТА”, Віцебскага цэнтра сучасных маст-ацтваў, “Прасторы КХ” з Бреста, галерэі “Арт Порт”. Назвы нека-торых твора-вытворча-бізнесо-вых структур мяне асабіста нічога не гавораць, але сама іх наяўнасць —

А вось мяне сёлетні “Восе-ньскі салон” хутчэй пара-даваў. Так, вялікіх цудаў, адкрыццяў і прыкметаў змены парадыгмы там, паў-на, не знойдзеш. Зрэшты, не толькі там: з гэтым сёння ва ўсім свеце праблема, не тэя часы. Але ці не самая папу-лярная ў Беларусі выстава сучаснага нам мастацтва сведчыць за тое, што кроў у венах айчыннага арт-аргані-зма не застоіваецца, а плу-на сабе цячэ. Пры гэтым, спакаля амалоджаючыся. Новых для мяне імёнаў сёле-та было як ніколі шмат. І гэта вытлумачальна: многі з былых заўсёднікаў сало-наў перасягнулі саракагадоўю мяжу і сваім ходам выбылі з гульні. Зважаючы на ажы-ятаж падчас падачы заявак, іх ёсць каму замяніць.

Ілья СВІРЫН / Фота Сяргея ЖДАНОВІЧА

“Стоп-кадр” бройнаўскага руху

Ілья СВІРЫН / Фота Сяргея ЖДАНОВІЧА

П

растору першага павер-ха Палаца мастацтва падзілілі паміж сабою разнастайнай галерэі — як рэальныя, так і віртуальныя. Менавіта яны мелі паўнамоцтвы абі-пачуці. Але ў XXI стагоддзі хоцання чы-госыці большага, чым проста эмацыйны аповед.

К

Сумны восеньскі карнавал



Віцебск прадставіў “разлажэнне” Пікаса.

Трапіць у салонную абойму імкнуча не толькі асобныя аўта-ры, але і галерэі ды арт-студыі. Для іх гэта добрая рэклама, маг-чымаць умацаваць свой імідж, спадзяванне стала атабарыцца ў тым ці іншым сегменце мастацкага рынку. Сёлета ў “Восеньскім сало-не” бяруць удзел даволі вядомыя сталічныя галерэі “Мастацтва”, “БелАрт”, “У майстра”. Заўважная прысутнасць і спецыялізаванай галерэі фотамастацтва “ЗНЯТА”, Віцебскага цэнтра сучасных маст-ацтваў, “Прасторы КХ” з Бреста, галерэі “Арт Порт”. Назвы нека-торых твора-вытворча-бізнесо-вых структур мяне асабіста нічога не гавораць, але сама іх наяўнасць —

“Стоп-кадр” бройнаўскага руху

Ілья СВІРЫН / Фота Сяргея ЖДАНОВІЧА

П

растору першага павер-ха Палаца мастацтва падзілілі паміж сабою разнастайнай галерэі — як рэальныя, так і віртуальныя. Менавіта яны мелі паўнамоцтвы абі-пачуці. Але ў XXI стагоддзі хоцання чы-госыці большага, чым проста эмацыйны аповед.



Віцебск прадставіў “разлажэнне” Пікаса.

“Стоп-кадр” бройнаўскага руху

Ілья СВІРЫН / Фота Сяргея ЖДАНОВІЧА

П

растору першага павер-ха Палаца мастацтва падзілілі паміж сабою разнастайнай галерэі — як рэальныя, так і віртуальныя. Менавіта яны мелі паўнамоцтвы абі-пачуці. Але ў XXI стагоддзі хоцання чы-госыці большага, чым проста эмацыйны аповед.

факт прыемны. Значыць, не пера-вяліся на Беларусі рызыканы ад мастацтва. Значыць, развіваецца ў нас галерэйная справа, нягледзячы на не надта спрыяльныя для гэтага ўмовы.

Што ж тычыцца саміх твораў, дык мушу адзначыць роўны ха-рактар экспазіцыі. Стылістыка і канцэптуальны падыход у аўтараў розныя, але ў мяне не ўзнікла дум-кі, што хтосьці з іх прыкрывае эпа-тажнасцю ці спасылкай на “я так бачу” адсутнасць прафесіяналізму. Працуючы над гэтым нататкамі, я пераглядаў свой фотаархіў, дзе сярод іншага сабраны візуальны матэрыял некалькіх вялікіх выстаў прыгажосць прыроды ў версіях адны і тыя ж аўтары. Адносна не-вялікае кола маладых амбіцыйных твораў вандруе з выставы на вы-ставу, і менавіта іх работы ствара-юць сэнсавы стрываць усіх экспа-зіцый, што трапілі ў мой аб’ектыў.



Віцебск прадставіў “разлажэнне” Пікаса.

“Стоп-кадр” бройнаўскага руху

Ілья СВІРЫН / Фота Сяргея ЖДАНОВІЧА

П

растору першага павер-ха Палаца мастацтва падзілілі паміж сабою разнастайнай галерэі — як рэальныя, так і віртуальныя. Менавіта яны мелі паўнамоцтвы абі-пачуці. Але ў XXI стагоддзі хоцання чы-госыці большага, чым проста эмацыйны аповед.

І гэта невыпадкова. Можна, я крху і перабольшава ролю кан-крэтных асоб у культурным пра-цэсе і штосьці насамрэч важнае абмінуў увагаю. Але тое, што на воку ў глядача і на слыху ў крыты-кі адны і тыя ж імёны, сумневу не падлягае. Я, дарэчы, не здзіўлюся, калі прыз глядацкіх сімпатый на гэтым салоне зноў атрымае Але-ся Скарабагата, якая простаю і зразумелаю паспагітаму глядачу можаю распаўядае пра нязменныя жыццёвыя каштоўнасці.

Запомніліся мне дэкаратыў-на-эфектны жывяпіс Дар’і Буне-вай, іранічныя сюжэты карцін Аляксандра Бельскага, адвечная прыгажосць прыроды ў версіях Вадыма Богдана і Воўгі Шка-рубца, вытанчаная графіка з фі-ласофскім падтэкстам Рамана Сустава. Я згадаў тут мастакоў, якіх не першы раз я канстатую, што пэхавай межы ў сучасным маст-ацтве Беларусі даволі празрыстыя. Гэта дазваляе выстаўляць побач графіку і фатаграфію, жывяпіс і кераміку, скульптуру ў яе класі-чным разуменні і аб’екты-інсталя-цыі. І пры ўсім сваім кансерватыз-ме і прыхільнасці традыцыі, мушу адзначыць, што так званыя сучас-ныя формы, работа над якімі па-трабуе значна меншых фізічных намаганняў і не такой жорсткай тэхналагічнай дысцыпліны як кла-січная трыяда выяўленчага маста-цтва (жывяпіс-графіка-скульптура), глядзіцца больш эфектна, чым тая класіка... Гэта акалічнасць, мяр-кую, можа стаць вызначальнай пры абранні творчай моладдзю прафе-сійных прыярытэтаў.



Віцебск прадставіў “разлажэнне” Пікаса.

“Стоп-кадр” бройнаўскага руху

Ілья СВІРЫН / Фота Сяргея ЖДАНОВІЧА

П

растору першага павер-ха Палаца мастацтва падзілілі паміж сабою разнастайнай галерэі — як рэальныя, так і віртуальныя. Менавіта яны мелі паўнамоцтвы абі-пачуці. Але ў XXI стагоддзі хоцання чы-госыці большага, чым проста эмацыйны аповед.

Зрэшты, выстава як выстава. Тое, што частка твораў экспа-зіцый трапіць на вока калекцы-янерам ды і проста грашавітым людзям і стане ўпрыгожаннем жылля ці офісаў — цудоўна. Мас-тацтва творыць ісці ў народ. Але хацелася б большага...

Шчыра кажучы, на выставы сучаснага мастацтва я хаджу як атэіст у царкву. Ведаю, што цудаў не бывае. Да гэтага разумення мяне падвозіць маё выхаванне і жыццёвы досвед. Ды ўсё ж та-кі на суд спадзяюся. Спадзяюся пабачыць твор, які стане для мя-не знакам таго, што скончыўся ў нашым мастацтве — а значыць і ў грамадстве — ніякі час. “Безвре-мене”, па-арску кажучы. Што надшыла акрэсленасць, якая дазваляе не толькі ўпэўнена ста-іцца на нагах, але і крочыць у асэнсаваным напрамку. Можна, я хачу ад мастацтва таго, што яно не можа даць па вызначэн-ні. Можна... Ды ўсё ж, спадзяюся на цуд.

Напачатку нататак я згадаў у дачыненні да “Восеньскага сало-на” слова “карнавал”. Мастац-тва, на маю думку, мусяць альбо называць рэчы сваімі імёнамі, гаварыць праўду, якая не заўжды зручная, альбо ствараць мадэль паралельнай рэчаіснасці, леп-шай за сапраўдную. Аправаючы маскі, мы прымерваем пэўныя сацыяльныя ролі. У гэтым і ёсць сутнасць карнавалу. Дык вось, “Восеньскі салон” падаўся мне нейкім несвятковым, сумным карнавалам, дзе рэжысура не прадугляджае жывых эмоцый.

К

“Стоп-кадр” бройнаўскага руху

Ілья СВІРЫН / Фота Сяргея ЖДАНОВІЧА

П

растору першага павер-ха Палаца мастацтва падзілілі паміж сабою разнастайнай галерэі — як рэальныя, так і віртуальныя. Менавіта яны мелі паўнамоцтвы абі-пачуці. Але ў XXI стагоддзі хоцання чы-госыці большага, чым проста эмацыйны аповед.

К

К

Амаль дзесяць гадоў таму ў рамках велатура журналісты “К” наведальні Столінскі раён. Пабывалі мы тады і ў знакамітай на ўсю Беларусь вёсцы Гарадная, і ў самім райцэнтры, і ў Давыд-Гарадку, і ў іншых тамтэйшых паселішчах. Якія змены на культурнай карце краю адбыліся за гэты час? Ці паўсталі тут новыя брэндзі і наколькі яны паспяхова? І самае галоўнае: якія праблемныя пытанні, узнятыя тады “К”, ужо вырашыліся, а якія завілі ў мёртвым пункце? Пра гэта я вырашыў даведацца, выправіўшыся ў новую камандзіроўку па тых самых мясцінах.

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ,
Мінск — Столінскі раён — Мінск / Фота аўтара



MADE IN ГАРАДНАЯ

Што і казаць, сувязі з гэтым кутком Брэсцкай вобласці ў нашай газеты — сталыя і непарыўныя. Гэтаму, натуральна, спрыяе і начальнік аддзела культуры мясцовага райвыканкама Васіль Заруба, які актыўна ўдзельнічае ў рэдакцыйных анлайн-канферэнцыях і “гарачых лініях” ды заўсёды запрашае на вялікія імпрэзы, якіх ладзіцца ў раёне нямаюць. А журналістка Галіна Гашчук і мясцовыя бібліятэкары ды клубнікі пастаянна і аператыўна даюць нам інфармацыю пра культурнае жыццё Століншчыны.

Балазе, навінаў — больш чым дастаткова. Згадаю хаця б пра тое, што на сёлетні VI Міжнародны пленэр ганчароў-керамістаў, па словах цяперашняга дырэктара Цэнтра ганчарства Васіля Казачка, прыехалі ажно 30 майстроў-ганчароў з розных краін свету.

— І сама Гарадная, і міжнародны пленэр ганчароў, і наш Цэнтр ганчарства ўжо зрабіліся сапраўднымі брэндамі не толькі Столінскага раёна, а і ўсёй Беларусі, — перакананы кіраўнік установы. — Да нас едуць павучыцца ганчарнай справе, нас запрашаюць да сябе ў госці майстры-глінамеры з розных куткоў свету. Напрыклад, колькі гадоў таму мы пабывалі на фестывалі ганчарнага мастацтва ў Скапіне — ганчарным цэнтры Рязаншчыны, горадзе-пабраціме Століна. Прымалі нас як сапраўдных сяброў — вельмі шчыра і з цеплынёй.

Што да “матчэсткі” Цэнтра ганчарства, дык яна за гэтыя гады сапраўды значна пабагацела. У рамках Дзяржаўнай праграмы сацыяльна-эканамічнага развіцця і комплекснага выкарыстання прыродных рэсурсаў Прыпяцкага Палесся на 2010 — 2015 гады былі набыты тры электрычныя ганчарныя колы, электрапеч, шклянныя вітрыны для экспанатаў выставачнай залы. З’явілася і электрычная глінамялка. Да таго ж, плошчы Цэнтра ганчарства павялічыліся, і цяпер у ім прадстаўлены дзесяткі экспанатаў ад майстроў глінянай справы з розных куткоў Еўропы і Азіі.

Дарэчы, па словах Васіля Казачка, Цэнтр плануе і

далей “прырастаць” памяшканнямі, а таксама набываць вітрыны для дэманстрацыі экспанатаў. Тым больш, вырабаў, якія яскрава паказваюць усе мастацкія здольнасці глінамераў розных краін свету, у фондах назапасілася за гэты час багата.

Вось так гліна, якая, па словах гараднянцаў, “не змшэецца ні з чым” і з якой можна зрабіць “што заўгодна”, з даўніх часоў і да сёння з’яўляецца сапраўднай візітнай карткай вёскі. Сваім традыцыйным майстэрствам мясцовыя майстры спрыяюць вядомасці Цэнтра ганчарства, на адкрыццё і абнаўленне якога ў свой час было скіравана нямала фінансавых сродкаў раённага бюджэту. Так што гэты крок мясцовых улад, як мы бачым, цалкам сябе апраўдаў.

Магчыма, варта і далей працаваць над рэалізацыяй планаў па ператварэнні Гараднай у сапраўдны цэнтр беларускага ганчарства. Чаму б, напрыклад, не заснаваць у паселішчы рэспубліканскі музей, прысвечаны гэтаму ўмельству? Дзе ж яшчэ размясціць падобную ўстанову, як не ў старадаўнім цэнтры ганчарнай справы? Праўда, напісаць пра гэта значна лягчэй, чым ажыццявіць у рэальнасці.

БАБА ЛІПА ЗАПРАШАЕ

Не, пра гэта варта сказаць абавязкова: у “раскрутку” глінянага брэнда вёскі многа сіл і парываў сваёй душы ўклала і колішні дырэктар Цэнтра — Алімпіяда Дзмітрыеўна Леанавец. Яна і цяпер шчыруе на культурнай ніве Гараднай, з’яўляючыся супрацоўнікам Музея-сядзібы ганчара, што месціцца непдалёк ад галоўнай культурнай установы паселішча.

— Канечне, калі параўноўваць з ранейшымі часамі, дык за мінулыя гады матэрыяльная база Цэнтра ганчарства ў Гараднай сапраўды значна палепшылася, — кажа Алімпіяда Дзмітрыеўна, якую мясцовыя ды і заезджыя заўсёдна ліскава клічуць бабай Ліпай. — Па-

мятаю, якімі дрэннымі ганчарнымі кругамі мы карысталіся на першым пленэры. Цяпер жа — зусім іншая справа!

За дзесятак гадоў заўважныя змены адбыліся і ў Музеі-сядзібе ганчара. Установа месціцца ў звычайнай сялянскай хаце, дзе падчас экскурсіі ты даведваешся шмат цікавага пра звычайны побыт стогадовай даўніны. Таксама тут, па словах Алімпіяды Леанавец, можна і бульбачку запячы ў грубцы, і на ложка старадаўні прылегчы пераначаваць, і нават пасядзець каля вогнішча на панадворку.

— Трэба, на маю думку, каб Музей-сядзіба была ўстановай інтэрактыўнай і адкрытай, каб наведвальнікі тут пачувалі сябе вольна — і часцей да нас прыязджаюць, — кажа Алімпіяда Дзмітрыеўна. — Таму мы цяпер актыўна над гэтым працуем. А яшчэ прапагандуем палескія спевы з удзельнікамі аматарскага аб’яднання, што працуе пры ўстанове.

Дарэчы, словы пра адпачынак у хаце ганчара — не выпадковыя. Як і шмат у якіх патэнцыйна прыцягальных для турыстаў мясцінах, Гарадная, на жаль, не можа пахваліцца наяўнасцю памяшканняў для начлегу. І турысты, якія сюды завітаюць, вымушаны пасля агляду тамтэйшых адметнасцяў зноў сядзець у машыну ці аўтобус і ехаць за 25 кіламетраў у Столін — толькі там ёсць прыстойная гасцініца.

Дарэчы, менавіта так і рабілі многія наведвальнікі апошняга Міжнароднага пленэру ганчароў. Ды і самі майстры з розных краін свету, што з’ехаліся тады ў Гарадную, вымушаны былі часова кватараваць у памяшканнях мясцовай школы.

Мажліва, для спешчаных выгодамі сучаснай цывілізацыі замежных турыстаў гэта і сталася нейкай “разынкай” мерапрыемства, але, зразумела, разлічваць на вялікі прыток наведвальнікаў у Гарадную пакуль не даводзіцца. І інтэрактыўная сядзіба ганчара, дзе можна будзе пераначаваць, безумоўна, прывабіць да сябе сваім аўтэнтчным начы-

нем і нязмушаным сэрвісам. Бо, пагадзіцеся, не толькі замежніку, але і беларусу-гараджаніну будзе прыемна пераначаваць у старадаўняй хаце, на ільняных посцілках і ў атачэнні вырабаў мясцовых ганчароў. Асабіста я паабяцаў “бабе Ліпе”, што ў хуткім часе так абавязкова і зраблю, завітаўшы зноў у Гарадную.

“КОНЫКЫ” І ІМПЕРСКІ БАЛЕТ

Яшчэ колькі вядомых брэндаў Століншчыны “прапісаліся” ў Давыд-Гарадку. Гаворка — не пра аўтара “Лістоў да А.” і не пра князя Давыда, помнік якому ўзвышаецца на цэнтральнай плошчы паселішча, а пра абрад “Коныкы”, які штогадова збірае сотні і нават тысячы ўдзельнікаў.

— Мы мяркуем, што ў хуткім часе гэтай аўтэнтчнай мясцовай традыцыі будзе нададзены статус нематэрыяльнай гісторыка-культурнай каштоўнасці Рэспублікі Беларусь, — кажа Васіль Заруба. — Дакументы ў адпаведнай структуры ўжо паддзены. Чакаем разгляду нашай заяўкі!

Але ж гэта, натуральна, не ўсе навіны. Дзесяць гадоў таму, падчас нашай журналісцкай паездкі, мы былі надта здзіўлены тым, што мясцовы Дом культуры аказваецца месціцца ў будынку былога касцёла! Натуральна, такое “кватараванне” назваць прыемным і зручным ні для наведвальнікаў, ні для вернікаў язык проста не паварочваўся.

Але цяпер усё змянілася. Дзякуючы прынцыповай пазіцыі старшыні Столінскага райвыканкама Рыгора Пратасавіцкага (які доўгі час адказваў у райвыканкаме за ўсё сацыяльны сектар і таму пра праблемы мясцовай сферы культуры ведае не з чужых словаў), а таксама пры дапамозе абласных улад, летась у Давыд-Гарадку прайшлі рэгіянальныя Дажынкы, якія значна змянілі сацыяку-

льтурнае аблічча гарадскога пасёлка.

Па-першае, у паселішчы з’явіўся Музей гісторыі горада. Установу, адкрытую ў былым будынку гарсавета, вельмі чакалі ў Давыд-Гарадку, пра што мы пісалі яшчэ дзесяць гадоў таму. Так што чаканні, нарэшце, спраўдзіліся. Па-другое, быў адноўлены будынак былога кіна-тэатра, што месціцца акурат на цэнтральнай плошчы. Менавіта пасля правядзення ў ім рамонтных работ сюды

займацца танцамі. Ці з’явіцца на Палессі свае Маі Плясецкія — пакажа, натуральна, час, але Міхаіл Шыкунец у поспеху не сумняваецца. Балазе, партнёры павяцілі яму не толькі метадычную, але і фінансавую падтрымку.

Дарэчы будзе сказаць, што будынак касцёла быў перададзены мясцовай каталіцкай парафіі, якая, доўга не марудзячы, таксама хутка зрабіла ўсе неабходныя перабудовы і цяпер ладзіць у вернутым храме свае наба-



жэнствы. Так што, як бачна, у выніку ўсе засталіся задаволеныя.

У ЦЕСНАЦЕ ДЫ НЕ Ў КРЫЎДЗЕ

Ці, скажам так, амаль усе. Бібліятэка Давыд-Гарадка, якая месціцца ў тым жа будынку абноўленага ГДК, мае, на жаль, толькі адно не надта вялікае памяшканне, у якім знаходзіцца і месца для бібліятэкара, і два сталы для чыгання газет, і фондасховішча на 12 згаданыя кнігі і часопісы. Карацей, як пісала коліш у сваім вершы Цётка, тут “цесна, вузка, мала”...

— Сапраўды, памяшканне ў бібліятэцы Давыд-Гарадка замалое для такога буйнога населенага пункта, — адзначыў дырэктар Столінскай РБС Іван Ляшквіч. — Нам нават прыйшлося набыць стэлажы, якія можна механічна рухаць па рэйках, каб задзейнічаць наяўную плошчу, што называецца, напоўніцу. Таму бібліятэкары ладзяць свае



і давыдгарадоцкі балет

мерапрыемствы ў шчыльным кантакце з супрацоўнікамі ГДК, выкарыстоўваючы для гэтага актавую і танцавальную залы ўстановы.

Праблема нястачы вольных плошчаў у бібліятэцы, мабыць, адзіная. Бо ёсць тут і камп'ютарная тэхніка, і новая мэбля, і 34 найменні газет і часопісаў (дарэчы, вялікі выбар падпісных выданняў — візітная картка ўсіх бібліятэк Століншчыны, у чым, натуральна, заслуга і раённага кіраўніцтва), і цэнтр прававой

драматургіі, у паселішчы ўжо створаны.

ІДЭЯ НА КАНСЕРВАЦЫІ

Як бачна, здабыткі супрацоўнікаў сферы культуры Століншчыны багатыя і разнастайныя. Між тым, брэндаў тут магло быць і болей. Гаворка, у першую чаргу, пра сядзібу роду Алешаў у Нова-Беражным, у якую дзесяць гадоў таму мы таксама завітвалі падчас велападарожжа.

ж да ўпарадкавання Давыд-Гарадка рукі ў мясцовых і абласных улад усё ж такі дайшлі. Цалкам магчыма, што з цягам часу дойдучы і да сядзібы Алешаў. Прынамсі, хацелася б на гэта спадзявацца.

ГЕН БАЯНІСТА

Баяніст Мікалай Вайцяхоўскі з 1975 года працаваў настаўнікам Столінскай дзіцячай школы мастацтваў, а ў 2005-м стаў дырэктарам гэтай установы. Кіруе

лаевічам мы доўга гутарылі пра надзённыя праблемы ўстановы (не хапае тут духавога аддзялення, у хуткім часе плануецца пераезд у новы, больш сучасны будынак, але ж пярэбары — гэта заўсёды клопаты), дык з Фёдарам Мікалаевічам — пра творчыя планы і зараджэнне “Брыз”, у які ўваходзяць пераважна настаўнікі школы мастацтваў. Дарэчы, “цячкі кадры” у ансамблі не назіраецца, у чым, безумоўна, заслуга кіраўніка калек-

шым кіраўніком хору “Крыніца” быў Мікалай Рыгоравіч Вайцяхоўскі — родны дзядзька Мікалая Мікалаевіча, дык упэўніваецца: гены ніколі не губляюцца і сапраўды перадаюцца з пакалення ў пакаленне.

ПАЛЯШУК З ПЕРСАНАЛЬНАЙ АДКАЗНАСЦЮ

Не магу не распавесці і пра яшчэ адзін брэнд Століншчыны. На гэты раз гаворка

да сферы культуры за мяжой? Як захаваць сябе і сваю аўтэнтыку, сваю беларускую, палескую песню ва ўмовах глабалізацыі? На гэтыя і многія іншыя пытанні шукае адказы Пётр Астапчук, і мае свае меркаванні па кожнай узнятай праблеме.

Дапамагаюць вырашаць гэтыя пытанні і паездкі за мяжу. Напрыклад, “Вьцінанка” выступіла на пляцоўцы Нацыянальнага павільёна Беларусі на Сусветнай выставе “ЭКСПА — 2015” у Мілане (Італія), скарыўшы сваімі спевамі і танцамі наведвальнікаў форуму.

— Наш калектыў выступаў там цягам усяго мая, — кажа Пётр Астапчук. — Штодня ўдзельнікі ансамбля давалі па тры — чатыры канцэрты! Размовы з наведвальнікамі, узіранне ў касцюмы прыездных калектываў, услухоўванне ў іх песні... Усё гэта застаецца ў маёй душы да сёння! Дарэчы, за адметныя выступленні ў Італіі калектыў быў узнагароджаны Граматай Савета Міністраў Беларусі. А праз два гады “Вьцінанка” дэманстравала свае творчыя здольнасці ўжо ўдзельнікам выставы “ЭКСПА — 2017” у сталіцы Казахстана Астане.

Расказаць можна яшчэ пра многае, але адзначу галоўнае: Пётр Іванавіч сёння актыўна збірае фальклор, ведае ўсе адметнасці палескай гаворкі (напрыклад, у яго родным паселішчы Вялікія Арлы кажуць “цёце, хадзеце, купце”), стварае новую канцэртную праграму, дзе будзе і этніка, і джаз, і яўрэйскія матывы, адчувае персанальную адказнасць за Палессе. І, натуральна, ганарыцца сваім краем. Таму што паляшук — гэта гучыць горда.

Цяпер на Століншчыне тры Ганаровыя палешукі — раней гэтак званне атрымалі народны майстар разьбы па дрэве Іван Супрунчык і старшыня СВК “Фядорскі” Рыгор Дзямко. Але ж, як кажуць у народзе, хату без чатырох вуглоў не пабудуеш. Так што ўпэўнены: у хуткім часе ганаровых палешукоў на Століншчыне абавязкова палобее.



інфармацыі, і аматарскае аб'яднанне “Спадчына”. Людзі сюды завітваюць пастаянна, таму бібліятэкарам Таццяне Стахайка, Ганне Немчанка і Ларысе Коўка сумаваль проста няма калі.

Ды і задумаў цікавых хапае. Праз месяц — другі ў суседнім з Давыд-Гарадком паселішчы Альпень бібліятэкарамі будзе ладзіцца свята ў памяць аўтара “Пінскай шляхты” Дуніна-Марцінкевіча. Мясцовы краязнавец і дыялектолаг Іван Ляшкевіч, з якім мне давалося пабачыцца, перакананы, што знакаміты твор быў напісаны беларускім класікам менавіта там. А працягпы герой п'есы — гэта тыя рэальныя альпенскія палешукі, якіх Дунін-Марцінкевіч сустракаў падчас свайго гасцявання ў вёсцы. Што ж, магчыма, гэта яшчэ адзін будучы брэнд Століншчыны, які чакае свайго рэальнага ўвасаблення. Тым больш, невялікі музей, які распавядае, у тым ліку, і пра жыццё ды творчасць пачынальніка беларускай

Тады планавалася, што ў хуткім часе там паўстане музейна-турыстычны комплекс. У занябаным палацы меркавалі зрабіць гасцінічны нумары, музейную і канферэнц-залу, пакой для прыёму гасцей, сталовую.

— На жаль, мы паспелі толькі выканаць праектна-каштарысную дакументацыю, адрамантаваць на срэдкі з раённага бюджэту дах будынка і добраўпарадкаваць прылеглы парк, — кажа Васіль Заруба. — Цяпер аб'ект знаходзіцца ў заксерваваным стане. А працяг будаўнічых работ залежыць, натуральна, ад фінансавання.

Што ж, фінансы, як вядома, справа тонкая. І калі раней можна было спадзявацца на Дзяржаўную праграму сацыяльна-эканамічнага развіцця і комплекснага выкарыстання прыродных рэсурсаў Прыпяцкага Палесся, дык цяпер цяжар справы па аднаўленні сядзібы ў Нова-Беражным лёг на плечы раёна. Між тым, яго бюджэт, як вядома, не гумовы. Але

На здымках:

- 1 Нядаўна адчынены Музей гісторыі горада ў Давыд-Гарадку.
- 2 Баба Ліпа — Алімпіяда Леанавец — яшчэ адзін брэнд Гараднай.
- 3 Бібліятэка ў Давыд-Гарадку заўсёды поўніца чытачамі.
- 4 Дынастыя Вайцяхоўскіх — бацька Мікалай з сынам Фёдарам.
- 5 Касцёл, у якім раней месціўся Давыд-Гарадоцкі ГДК, вернуты вернікам.
- 6 Частка экспазіцыі Цэнтра ганчарства ў Гараднай.
- 7 Супрацоўнік музея гісторыі Давыд-Гарадка Кацярына Казлоўская дэманструе ўнікальны прас з тварам Талстога.
- 8 Міхаіл Шыкунец на ганку новага Давыд-Гарадоцкага ГДК.
- 9 Ганаровы паляшук Пётр Астапчук трымае бронзавую статуэтку палешука, уручаную міністрам культуры Беларусі Юрыем Бондарам.
- 10 Бібліятэкары Давыд-Гарадка, якія ніколі не сумуюць (справа налева): Таццяна Стахайка, Ганна Немчанка і Ларыса Коўка.

калектывам з 27 педагогаў упэўнена і з веданнем справы. Да таго ж з'яўляецца ўдзельнікам Заслужанага аматарскага калектыву Рэспублікі Беларусь — народнага хору “Крыніца”.

Ягоны сын Фёдар, якому яшчэ ў 2007 годзе рашэннем Столінскага райвыканкама было прысвоена ганаровае званне “Малады чалавек года” ў галіне культуры, з'яўляецца стваральнікам і салістам іншага Заслужанага калектыву — інструментальнага ансамбля “Брыз”, а таксама педагогам школы. Інструмент ён, дарэчы, абраў той самы.

І калі з Мікалаем Міка-

тыву, які яшчэ дзесяць гадоў таму здолеў сабраць вакол сябе аднадумцаў.

І “Брыз”, і “Крыніца” на сёння з'яўляюцца вядучымі калектывамі на Століншчыне. Пра іх ведаюць не толькі ў Беларусі, але і далёка за яе межамі — у Расіі, Літве, Польшчы ды іншых краінах, дзе яны гастралююць.

А калі вы думаеце, што пра дынастыю Вайцяхоўскіх гаворку я ўжо завяршыў, дык глыбока памыляецеся. У школе мастацтваў вучыцца ў класе баяна сын Фёдара Глеб. Адпаведна, дынастыя жыве і развіваецца. А калі яшчэ даведацца, што пер-

пра Пятра Астапчука, якому на нядаўнім VI Міжнародным фестывалі этнакультурных традыцый “Покліч Палесся” было прысвоена званне “Ганаровы паляшук”. Бронзавую статуэтку яму ўручаў міністр культуры Беларусі Юрый Бондар.

Пётр Іванавіч — кіраўнік ансамбля народнай музыкі “Вьцінанка”, які працуе пры Столінскім гарадскім Доме культуры і мае статус заслужанага. Але перш за ўсё ён — філосаф, з якім можна размаўляць гадзінамі — што, дарэчы, мы з ім і зрабілі.

Якая музыка ў іншых родаў свету? Як ставіцца

Зіта і Гіта супраць Боні і Клайда



Партрэтам людзей культуры наш паштовы агляд заўжды аддае перавагу. Вельмі шкада, што мала нам іх дасылаюць. У большасці выпадкаў прыходзяць лісты з пераказам біяграфічных фактаў абранага па заслугах героя. Нарадзіўся, вучыўся, працаваў — за гэтымі фактамі няма асобы з яе характарам, не прасочваецца, так бы мовіць, кухня творчых эксперыментаў, не адчуваецца тэхналогія культурнай вытворчасці. А менавіта гэта найперш і цікавіць прафесіяналаў ад культуры. Але, зрэшты, намалюваць такі партрэт і майстру не заўжды па плячы.

Яўген РАГІН

Мікалай Леўчанка з **Бышава** сваю замалеўку пра работніка культуры назваў “Музыка светлай душы”. Прыгожа. Светлая душа — у музыканта і гукааператара Яўгена Сцяпанавана. Яго можна сустрэць на ўсіх раённых імпрэзах, дзе баяніст акампаніруе народнаму фальклорнаму гурту “Багатуха” ці народнаму хору ветэранаў працы “Гаспадыня”. 6 кастрычніка яму споўнілася 70 гадоў. Баянам “захварэў” яшчэ ў дзяцінстве. Скончыў музычную сям’ю годку ў Бышаве, потым — Маскоўскі інстытут сталі і сплаваў, падчас вучобы захапіўся джазам, граў у розных маладзёжных кавярнях. Працу сумяшчаў з выступленямі ў складзе вакальна-інструментальнага ансамбля “Атэстат”. Пакрысе стаў віртуозам. У 1990-х вярнуўся ў родны Быхаў.

Цяпер Яўген Мікалаевіч — акампаніатар РДК. Баян падпарадкоўваецца яму як добры сын добраму бацьку. Дарэчы, сын Яўгена Сцяпанавана — піяніст, дачка — музычны кіраўнік удзіячым садку, а ўнучка пасля заканчэння Магілёўскага музычнага вучылішча выкладае вакал у дзіцячай школе мастацтваў і завочна вучыцца ў Беларускаму дзяржаўным універсітэце культуры і мастацтваў. Не сям’я, а аркестр, дзе вядучая партыя — заўжды ў баяна.

А паколькі пра падобную сям’ю баяністаў — гэтым разам са Століншчыны —

распавёў у гэтым нумары і мой калега Юрый Чарнякевіч, можна парадавацца, што творчыя дынастыі ў нашых краях — не адзінкавыя.

Ганна Давідовіч з **Ашмян** наў піша: “У раёне падвлі вынікі уборкі ўраджаю і ўшанававалі лепшых працаўнікоў. Галоўныя атрыбуты свята — дажыначны вянок, каравай новага ўраджаю і традыцыйнае ішэце лепшых хлебарабаў. Далей — абыход сельскіх падворкаў, аграздзіб. А ўзнагароды лепшым працаўнікам былі ўручаны ў аграгарадку **Кальчухы**”. На святочным канцэрце выступілі народныя калектывы: “Жыгніца”, “Граўжанцы”, “Крыніцы”. Побач працавалі рамесніцкія майстар-класы. Адбыўся і конкурс кухараў.

Трохі аўтарскай лірыкі. Сёння **Веткаўская** сярэдняя школа № 1 адзначае 150-годдзе з дня ўтварэння. Я скончыў яе ў 1977 годзе, тут усё жыццё працаваў настаўнікам мае бацькі. Гісторыя школы пачалася з народнага вучылішча. Як я ні стараўся, так і не высветліў, дзе канкрэтна яно знаходзілася. За маім жа векам школа месцілася ў сядзібным драўляным комплексе будынін адмысловай архітэктуры (паветкі над уваходамі з рознымі калонамі і парэнчамі, урачыстыя фасады і ажурныя ліштвы ды аканіцы). А праз дарогу і па сёння стаіць дом, дзе я нарадзіўся і жыў. Комплекс, які прыналежаў, па чутках, нямецкаму барону, займаў цэлы квартал і меў працяг у суседнім — са ста-



расвецкім паркам і сістэмай азёр. Гэтыя будынікі за савецкім часам належалі раённай бальніцы. Відаць, дзесьці поблізу была калісыці і царква: некалі школьныя званкі рабіліся пры дапамозе невялічкага царкоўнага звона.

Маім першым сябрам у дзяцінстве стаў дырэктар школы Франц Лешчанка. З сям’ёй ён жыў пры школе, у закуточку аднаго з драўляных карпусоў, цудоўна граў на скрыпцы, ведаў шмат вершаў, чым мяне ўразіў раз і назаўжды. Памёр Франц Паўлавіч ад інфаркту. Сярод настаўнікаў усё часцей сталі з’яўляцца жонкі партыйных работнікаў, якія прагнулі адразу займець званні заслужаных і народных. Дырэктар усяляк супрацьстаяў шэраці. Таму аднойчы і не вытрымаў чарговай ананімкі. Гэта была першая ў маім жыцці смерць блізкага...

На здымках:

- 1 Вось яны, удзельнікі РІГ-шоу.
- 2 Дажынкi ў Кальчухах.
- 3 Наваполацк: тут вырасце каштанавая алея.
- 4 Гарадок: на “вясельным” семінары.
- 5 Грае Яўген Сцяпану.

Школа наша называлася беларускай з той прычыны, што ўсе дысцыпліны выкладаліся на роднай мове. Нам не пашанцавала, бо, калі мы сталі пачаткоўцамі, у школе панавала ўжо мова руская. Але найменне “беларуская” захоўвалася ў моўным ужытку яшчэ доўга. Потым школа згарэла (цэлым застаўся толькі адзін невялічкі вучэбны корпус), і мы перайшлі ў новы будынак, які быў узведзены непасрэдна, ля аднаго са старасвецкіх азёраў. Сёння на тым драўляным корпусе, што захаваўся (працавалі там па чарзе дзіцячая бібліятэка, відэасалон, а

цяпер — крама і цырульня), будзе ўсталяваны памятны знак. А ў цэнтры культуры і народнай творчасці адбудзецца святочны канцэрт.

Інфармацыя пра чарговую юбілей. Гэтым разам — пра 100-годдзе Ленінскага камсамолу. З гэтай нагоды ў **Наваполацку** з’явілася каштанавая алея са ста дрэўцаў. Яна пасаджана на бульвары першабудуўніка горада Казіміра Кунцэвіча. Паспрыяў азеляненню рэспубліканскі маладзёжны праект “#ЗаСправу!” У стварэнні алеі прынялі ўдзел не толькі актыўны і гонар Беларускага рэспубліканскага саюза моладзі — байцы студэнцкіх атрадаў “Эўрыка”, “Дойліды”, “Рытм” — але і прадстаўнікі гарадской адміністрацыі, працоўная моладзь прадпрыемстваў і ўстаноў. Саджанцы вельмі

гародніну новага ўраджаю — “Вялікі куш для Пана Куша”. Пад спеў народнага вакальнага ансамбля “Белая чайка” **Азінскага СДК** пачаўся абрад “Засыткі гародніны”. А пад выступленні ансамбля “Фертныка” **Багатырскага СДК** госці частаваліся народнай стравой “Вараная капуста з пеўнем”. Дыплом “Найлепшы рэцэпт засолкі капусты” атрымала “**Гаранская талачка**” (дырэктар **Гаранскага СДК** Галіна Сушчык), у конкурсе падворкаў “Гасцінны двор” перамагла “**Азінская талачка**”, бо тут створана самая шчыроўная кампазіцыя з прыроднага матэрыялу, самая арыгінальная выстава-прэзентацыя — у народнага тэатра мініяцюра “**Веснік**” з “**Зялёнкаўскай талачкай**”.

Выснову раблю адзіную: фантазія полацкіх работнікаў культуры не ведае мяжы. Спадарыня Паўловіч пералічвае конкурсы, якія пераўзыходзяць адзін аднаго ў плане крэатыўнасці. Мяне проста агаломшыў свіячы забег “РІГ-шоу”. Спаборнічалі чатыры парасяці з мянушкамі Зіта, Гіта, Боні, Клайд. А ў наступным годзе арганізатары аб’явілі свіячы футбол з павялічанай колькасцю гульцоў! Сямейная пара Уладзіміравых з **Мацішоўскага** сельскага дома культуры выступіла ў ролі каментатараў забегу. Перамагла свінка Зіта, якая ў якасці прызу атрымала мех смакоцьяў.

Цяпер — пра флэшмоб і фальклор. 27 кастрычніка ў **Гарадку**, што на **Віцебшчыне**, прайшоў абласны семінар-практыкум для спецыялістаў па фальклору. Назва — “Вясельныя традыцыі Віцебшчыны”. Мерапрыемства арганізавана абласным метадычным цэнтрам народнай творчасці. На выставе “Позірк у мінулае” прэзентаваліся здымкі і атрыбуты мясцовага вяселля канца XIX — пачатку XX стагоддзя. У фае гарадскога Дома культуры ў рамках раённага праекта “Фальклорныя танцы Гарадоччыны” ўдзельнікі мастацкай самадзейнасці зладзілі флэшмоб старадаўніх мясцовых танцаў. Як сцвярджае вядучы метадыст **Віцебскага абласнога метадычнага цэнтру народнай творчасці** Ала Лялякіна, гэта было досыць яркае відовішча. Наступная праграма складалася з дэманстрацыі фільма “Рэканструкцыя вясельнага абраду пачатку XX стагоддзя на матэрыялах **Глыбоцкага, Ушацкага, Шаркаўшчынскага** раёнаў”, з раённага агляду-конкурсу вясельных абрадаў і спеваў **Гарадоччыны** “Вянок Княгіні”, прэзентацыі “Асаблівасці вясельнага строю ў Гарадочкім раёне”. Запатрабаванымі былі і выступленні навукоўцаў з Цэнтру даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі Таццяны Валодзінай і Таццяны Кухаронак.



У цудоўным фільме Георгія Данелія “Кін-дза-дза!” — сумным і вясёлым — Бі прамаўляе фразу, якая стала крылатай: “А скрыпач не патрэбны, родны. Ён толькі лішняе паліва жарэ”. Сёння скрыпач нам спатрэбіцца. Калісьці ён граў у папулярным мінскім гурце Vicious Crusade — адным з родапачынальнікаў беларускага фолк-металу. І быў у ім фігурай вельмі прыкметнай — хоць бы з-за інструмента, на якім граў. Пагадзіцеся, для “цяжкай” музыкі ён даволі нехарактэрны. Але гэтым “заслугі” Баграта ВАРТАНЯНА не абмяжоўвалі і не абмяжоўваюцца. Выдатны кампазітар і прадзюсар нарасхоп — што яшчэ трэба для таго, каб сваёй дзейнасцю славіць не толькі родную Беларусь? Ён і славіць — у палутара гадзінах лёту ад яе...

Алег КЛІМАЎ

ТАКІХ БЯРУЦЬ У ДЫПЛАМАТЫ

— Цікава, што ў 2000-х гадах у беларускай сучаснай моладзевай музыцы было два больш-менш шырока вядомых скрыпача, і абодва з армянскімі каранямі — вы і Карэн Карапечян!

— Я з ім ужо даўно знаёмы, паважаю як музыканта і лічу яго адным з лепшых скрыпачоў Беларусі. Запрашаў Карэна, дарэчы, для запісу інструментальных партый для сваёй каманды The Project.

— Карэна Рафаэлавіча цяпер называюць не інакш як “залатой” джазавай скрыпкай Беларусі. Але вернемся да вас. Скрыпач у фолк-метал-гурце — ужо незвычайна. Наколькі камфортна было ў гэтым калектыве, колькі ўдавалася ўнесці свой уклад у яго гучанне? Або знаходжанне ў Vicious Crusade — гэта проста “так атрымалася”? Уліліся, прыжыліся і расставацца не хацелася?

— І сапраўды, трапіў я ў гэты калектыв у 2000-м годзе выпадкова, дзякуючы жарту майго сябра, які быў у курсе майго захаплення “цяжкай” музыкой. Ён сказаў, што прачытаў у адной з газет аб’яву, дзе паведамлялася аб вакансіі скрыпача ў Vicious Crusade. Я звязаўся з Андрэем Мэнам — рэдактарам адной са старонак той газеты. У працэсе размовы з ім высветлілася, што ў той час ён быў і дырэктарам гэтага калектыву і што ніякіх скрыпачоў у яго не набіраюць! Але ўсё ж з цікаўнасці запрасіў мяне на праслухоўванне, у выніку якога я і трапіў у каманду. Так спраўдзілася мая мара — граць у рок-гурце! А партыі скрыпкі складаліся і сумесна — усім калектывам на рэпетыцыях, і я ў асобнасці, самастойна. Найбольшае задавальненне дагэтуль адчуваю ад скрыпкі ў песнях Messiah... Isn't It Me? і Capriccio In G-Moll Per Violino Ed Basso Guitarra.

— А ці было ўжо тады разуменне, што надта доўгім жыццём гурта не будзе,

Скрыпка і Калдун



Даведка

Баграт ВАРТАНЯН, 36 гадоў. Нарадзіўся ў Мінску. У 2003 годзе скончыў факультэт мастацтваў Інстытута сучасных ведаў, па спецыяльнасці — праграміст музычных камп’ютарных сістэм. Працаваў на радыёстанцыях “Стыль” і “Пілот-FM”. Скрыпач, аўтар песень, аранжыроўшчык, музычны прадзюсар. З 2010 года жыве ў Маскве.

бо галоўны на той момант яго ідэолаг Дзмітрый Басік усё больш канцэнтраваны на дыпламатычнай ніве?

— Нам проста было цікава рабіць музыку разам, і мы не думалі пра будучыню. Мы былі сапраўднай сям’ёй і атрымлівалі ад гэтага кайф. Асабіста я ніколі не задумваўся аб расставанні з гуртом, быў самым маладым яго ўдзельнікам і ўвесь час вучыўся ў іншых чамусьці новаму, атрымліваў эмоцыі і досвед. І гурт, колькі я разумею, быў для ўсіх яго музыкантаў, хутчэй, хобі, чым спосабам заробку. Бывала, Басік ад’язджаў у камандзіроўкі на доўгі тэрмін, і ў гэты час новыя песні ствараліся дыстанцыйна. Калі гурт збіраўся, разам мы за-

пісвалі альбомы, рэпечывалі і давалі канцэрты. У кожнага з яго ўдзельнікаў жыццё ішло сваім ходам, і ўрэшце шляхі разышліся.

— Сочыце за лёсамі былых удзельнікаў калектыву? Той жа Басік, колькі я ведаю, з’яўляецца Часовым павераным у справах Рэспублікі Беларусь у Канадзе. “Крайняя” вакалістка гурта Таццяна Лабада недзе гадоў дзесяць жыве ў ЗША. А яшчэ хто, дзе і чым займаецца?

— Дакладней, Таня жыве таксама ў Канадзе, у яе ёсць сольны лакальны праект. Басіст Сяргей Адзінец і бубнач, і Лёша Гладыш граюць у мінскіх гуртах, гітарыст Аляксей Верцель працуе ў ІТ-сферы. Зносіны ў мяне з імі,

час я ствараў аранжыроўкі і саўнд для гурта Atlantica, Волгі Барабаншчыкавай і іншых. У мяне былі і свае праекты — The Project і God Mode.

— І яшчэ пра Калдуна-малодшага. Ён жа валодае шыкоўным голасам і мог бы стаць наймагутным сольным рок-вакалістам, якіх на тэрыторыі былога Саюза — па пальцах пералічыць (напрыклад, Мікалай Наскоў з прычыны цяжкай хваробы наогул выбыў на нявызначаны тэрмін, і, на жаль, не факт, што вернецца на сцэну). Тым больш, Дзмітрый некалі казаў, што цалкам дапускае ўласную рок-кар’еру. Не абмяркоўвалі з ім, чаму ён не вырашаецца пайсці па гэтым шляху?

— Усё адносна. Яшчэ да знаёмства са мной Дзмітрый адбыўся як поп-выканаўца, пабываўшы ўжо і на “Фабрыцы зорак”, і на “Еўрабачанні”. На постсавецкай прасторы досыць рэзкі “ідэалагічны” і сацыяльны падзел на поп і рок. У 2009-м мы запі-

масаваму слухачу. Перапрацавалі тэксты і гучанне, зразумелі сутнасць “фарматы”. Пачалі пошук новых паэтаў і музычнага калектыву, што не магло адбыцца вокалгненна і гладка. Здараліся і “пэрагібы”: пайшлі твая самая банальнасці ў вершах, памылкі ў гучанні. У Маскве частку прадзюсарскага шляху давялося крок за крокам праходзіць нанова. Аднак мы ўсё ж засталіся сабой: на канцэртах Калдуна, пры яго поп-меладызме, гук далёка не папсовы.

ПЕРСПЕКТЫВЫ БЫЛІ ШМАТАБЯЦАЛЬНЫЯ

— Цяпер і я пра банальнае. Чаму некаторыя людзі, якія рэалізуюць сябе ў галіне музыкі, дасягнулі поспеху і прызнання ў краіне, з’яжджаюць з Беларусі?

— Чаму? Скажу за сябе. У 2010 годзе я перабраўся ў Маскву па запрашэнні Дзмітрыя Калдуна, таму што далейшая дыстанцыйная наша праца была немагчыма. Існавалі канкрэтныя планы па прадзюсаванні, стварэнні і запісе песень, здымак кліпаў, удзеле ў тэлепраектах, супрацоўніцтве з прафесіяналамі першай велічыні. Перспектывы былі шматаб’яцальныя, і я прыняў рашэнне пераехаць.

— Хто цяпер Баграт Вартанян у расійскім шоу-бізнесе, з кім кантактуе, каго збіраецца вывесці “ў зоркі”?

— Працягваю працаваць з Калдуном. У канцы года рыхтуем рэліз яго пятага па ліку студыйнага альбома, у складзе якога, напрыклад, будзе і дуэт з Уладзімірам Прасняковым. Таксама займаюся саўндпрадзюсаваннем. Супрацоўнічаў з гуртамі “БИ-2” і “Иван Купала”, Валерыем Лявонцёвым, Прохарам Шаляпіным, Маркам Цішманам... Ствараю песні для дасведчаных і маладых артыстаў, музыку для рэкламы топавых беларускіх і расійскіх брэндаў.

— А з беларускім шоу-бізам сёння нешта звязвае?

— Нічога не звязвае. Наогул не ведаю, што ў ім адбываецца (верагодна, тое ж самае, што і 10 гадоў таму). Але ў апошні час з’яўляюцца асобныя новыя беларускія імёны, якія становяцца папулярнымі ў Расіі — што для мяне вельмі прыемна.

— І нават у Мінск не прыязджаеце?..

— Не-не-не! У Беларусі бываю рэгулярна! Але толькі ў сувязі з гастролямі Дзмітрыя Калдуна. У такія прыезды, калі ёсць час, вядома, прысвячаю яго перш за ўсё бацькам і сябрам.



у асноўным, з дапамогай сацыяльных сетак, дый тое вельмі рэдкія — яны ўсё больш зводзяцца да віншаванняў са святамі.

“ЗАВАРОЖАНЫ”

— Супрацоўніцтва ў якасці кампазітара з Дзмітрыем Калдуном пачалося ў пару вашай працы ў Vicious Crusade? Па-мойму, паралельна з “вішэсамі” вы і яшчэ для кагосьці пісалі песні, аранжыравалі, займаліся прадзюсаваннем?

— Сімвалічна, што мы з Дзмітрыем пазнаёміліся на апошнім канцэрце Vicious Crusade... А ў той

салі і выпусцілі ў Расіі яго першы альбом “Калдун”, ён гучаў цяжка, тэксты не былі банальнымі (чым “пакутуюць” шматлікія поп-кампазіцыі). Але, так скажам, “рок-тусоўка” проста не змагла прыняць былога “фабрыканта”. Ігнаравалі яго і такія маскоўскія FM-станцыі, як “Наша радыё” і Maximum — праваднікі і сучаснага расійскага рока.

Стала ясна, што ў дадзеных абставінах губляецца каштоўны час. Фінансавання звонку не было, таму вырашылі працягваць той вобраз, які палюбіўся

Дом для спачылых

Сакральная геаграфія Клічаўшчыны

У людзей праваслаўнага свету дні для памінання нябожчыкаў называюцца бацькоўскімі суботамі. У гэтых дзён няма пастаяннай даты, бо правядзенне памінальных субот наўпрост звязана са святкам Вялікадня. За год дні адзначаюцца некалькі разоў. Дзмітрыеўская субота (восеньскія Дзяды) — апошні памінальны дзень у годзе. Папярэднічае падзеі Дзень памяці вялікамучаніка Дзмітрыя Салунскага. У гэтую суботу прынята наведваць могількі родзічаў, маліцца аб іх спачыне і плакаць. А пасля — ладзіць памінальную трапезу.

Любы народ мае пэўныя рытуалы пахавання і ўшанавання памяці. Гэты фрагмент спадчыны вывучае *сакральная геаграфія* — сістэма ведаў пра суадносіны тых ці іншых аб'ектаў на зямной паверхні з катэгорыямі свяшчэннага. Да ліку сакральных аб'ектаў традыцыйна адносяцца месцы пахавання, крэмацыі, помнікі ў гонар падзей, звязаных са смерцю.



Магіла, якой больш за 150 гадоў.

ЛЕТАПІС ПАХАВАЛЬНАЙ ТРАДЫЦЫІ

Традыцыі пахавання і ўшанавання памяці на Клічаўшчыне — гэтка ж, як і ў большасці жыхароў усходняй Беларусі. І ў той жа час, у кожным населеным пункце існавалі свае, няхай і нязначныя, адрозненні ў сакральнай геаграфіі. Апроч таго, рытуальныя надмагільныя знакі цягам часу мяняліся нават у межах аднаго паселішча. Дастаткова наглядна гэта можна прасачыць на прыкладзе грамадзянскіх могількаў вёскі “Б” (аўтар не хоча называць сапраўдную назву, каб захаваць унікальныя могількі некранутымі). Такага больш нідзе не ўбачыш. Могількі гэтыя — нібыта летапіс гісторыі пахавальнай традыцыі. Вёска ўзнікла дастаткова позна — у другой палове XIX стагоддзя. Сёння тут жывуць толькі два (!) чалавекі. Тым не менш, большая частка пахаванняў на могільках, якім больш за 150 гадоў — дагледжа-

ня. Магільныя пагоркі добра захаваліся.

КРЫЖЫ І КАМЯНІ

Надмагільныя камяні маюць розны выгляд: неапрацаваныя, пляскатыя востраканцовыя, авальныя, прамавугольныя, у форме крыжа. Ніякіх надпісаў на іх няма. Верагодна, яны датуюцца канцом XIX стагоддзя. Ля некаторых — сучасныя



Надмагільны камень з выявай хрысціянскага крыжа “Галубец”.

жалезныя крыжы: сведчанне таго, што пра нябожчыкаў памятаюць іх нашчадкі. Бліжэй да ўскраіны кладоў ёсць камяні з выбітымі крыжамі. Гэта больш познія пахаванні, хутчэй за ўсё пачатку XX стагоддзя. Сустрэкаюцца і камяні, дзе і крыж выбіты, і надпіс ёсць. Яны датуюцца першай паловай XX стагоддзя. А самы адметны аб'ект тут — пахавальнае збудаванне 1929 года. Над магілай усталявана дамавіна — ці, як называюць яе ў Клічаўскім раёне, “церамок”.

ДЗЕ ДУША ЖЫВЕ?

“Дамкі мёртвых”, “хаціны смерці”, “дамавіны” — гэта назвы падобных тыпаў пахаванняў, асабліва раз- за 150 гадоў — дагледжа-



“Церамок”, датаваны 1929 годам — гэта адзінае ў Беларусі пахавальнае збудаванне, якое збераглося на цвітары.

тэрыторыях дрыгавічоў. Традыцыя ставіць дамавіны была шырока распаўсюджана ў славян да X стагоддзя, пазней выкарыстоўваліся курганныя пахаванні.

Калі нябожчыка крэміравалі, яго попел і косці збіралі ў гаршчок і ставілі ў “хаціны на слупе” ці ў “доміку”, які ўзводзіўся на магіле. Лічылася, што ў дамавінах ці побач з імі знаходзіліся душы. Нават калі людзей пачалі хаваць у зямлі (асобныя даследчыкі звязваюць пахаванні ў труне з колішняй традыцыяй захоўваць прах памерлых у драўлянай дамавіне), на кладках усё роўна ставілі слупы з дахамі. Потым на змену прыйшлі

дамавіны згнівалі, разбураліся ад часу ці знішчаліся ад рук тых народаў, што прыйшлі на месца жыхарства карэнных насельнікаў гэтых мясцін. Зыходам нашчадкаў клады заставаліся безабароннымі. Для чужынцаў нябожчыкі былі не “дзядамі”, а “наўямі” (ад старарускага *навь* — духі смерці, духі памерлых іншапланетнікаў). Лічылася, што яны могуць насылаць хваробы на людзей і свойскую жывёлу, а таксама — стыхійныя бедствы. Таму старыя могількі і нішчыліся. Так узнікла ідэя пахавання праху пад насыпным курганам (на старарускай мове — *могыл*). Іншым разам курганным насыпам закрывалі і дамавіну, ахоўваючы яе ад уплыву чужых людзей.

АБЛІЧЧЫ СМЕРЦІ

Язычніцкія пахавальныя традыцыі ў многіх беларускіх мястэчках суіснавалі не толькі з хрысціянскімі абрадамі. Нават у эпоху ваяўнічага атэізму пэўныя вяскоўцы працягвалі хаваць сваіх родзічаў у церамках.

Пацвярджэнне таму — згаданая дамавіна на могільках у вёсцы Клічаўскага раёна, якую ўзвалі сваякі Кузьмы Цмыга. У 1950-х гадах яна была адрамантавана. Яна мае чатыры сцяны. Існуе меркаванне, што гэта адзіны падобны помнік гісторыі пахавання продкаў-язычнікаў на тэрыторыі Беларусі.

Мяркуючы па ўсім, менавіта дамавіна з касцамі пахаваных стала прататыпам вядомага фальклорнага сюжэта “хаткі на курыных ножках”, у якой жыве Баба Яга — Касцяная Нага, адно з увасабленняў смерці.

Наталля ХРАМЯНКОВА,
дырэктар Клічаўскага
краззнаўчага музея
Фота аўтара

(Заканчэнне. Пачатак у №№ 42 — 43)

Калі беларускі мастак або кампазітар ствараў свой вялікі твор пра Беларусь, ніхто і ніколі не сумняваўся ў “беларускасці” гэтага шэдэўра. Але калі Адама Міцкевіча называюць вялікім беларускім паэтам, многім гэта па-ранейшаму рэжа слых. Маўляў, у дачыненні да літаратурных твораў пануе поўны “дыктат мовы”.

Аднак апісаная на лацінскай мове *Carmen de statura feritate ac venatione bisontis* — “Песня пра выгляд, лютасць зубра і паляванне на яго” Мікалая Гусоўскага вывучаецца менавіта на ўроках беларускай літаратуры. А вось многія геніі нашай зямлі, якія пісалі на польскай або рускай мовах, у праграму па гэтым прадмеце дасюль не патрапілі.

Хоць, як мне здаецца, апрача мовы, пад увагу трэба браць і некалькі іншых важных фактараў. Гэта, перш за ўсё, месца нараджэння, сталення, фарміравання аўтара як асобы і творцы, яго нацыянальнае самавызначэнне. Па-другое — сам дух твора. Як пісаў у прадмове да польскамоўнага “Шляхціца Завальні” Рамуальд Падбярэскі: “*Тое, што піша п. Баршчэўскі прозай, не датычыць наўпрост ні гісторыі, ні літаратуры, ні мовы Беларусі, але рэчы больш важнай, а менавіта духу і паэзіі народа, адкуль выйшлі і гісторыя, і літаратура, і мова*”.

Па-трэцяе, меркаваная аўдыторыя чытачоў. Па-чацвёртае — пра што звычайна мала кажуць — нельга выключыць і камерцыйны фактар: многія аўтары жылі за кошт продажаў сваіх кніг. І менавіта таму імкнуліся пісаць іх на той мове, на якой іх можа прачытаць максімальна магчымая колькасць людзей.

Менавіта гэтым кіраваўся ў 1522 годзе і Гусоўскі, выбраўшы для свайго твору пра Вялікае княства Літоўскае інтэрнацыянальную на той час латынь, з дапамогай якой ён хацеў пазнаёміць адукаваную Еўропу са сваёй радзімай. Так і Баршчэўскі абраў тую мову, якая была зразумелая яго патэнцыйным чытачам. Але яго твор з’яўляецца сапраўдным гімнам Беларусі — што, уласна, аўтар адлюстравуе ў самой яго назве.

Пісаць на “мове сялянства” — амаль на 99 працэнтаў у той час непісьменнага — азначала застацца амаль без чытачоў. А пісаць для эліты грамадства можна было толькі на яе мове — польскай або рускай.

ПРАВА НА ЛІТАРАТУРУ

Першыя ж беларускамоўныя творы Дуніна-Марцінкевіча патрапілі пад удар з двух бакоў. Прычым і польскія, і расійскія кры-

тыкавалі найперш не іх літаратурныя вартасці — яны наогул адмаўлялі патрэбу стварэння літаратуры на “хлопскай гутарцы”.

Сваё права на літаратуру беларусы абаранялі як маглі — хаця сілы выдавочна былі няроўнымі. Пра гэта сведчыць, напрыклад, палеміка, якая разгарнулася ў 1856 годзе на старонках *Gazety Warszawskiej*. Распачаў яе артыкул камергера і члена сената Каралеўства Польскага Францішка Скібіцкага, апублікаваны ў № 138 ад 19 мая. Аўтар выказвае тыя думкі, якія мы і сёння чуюм ад праціўнікаў беларускай мовы: “*Няўжо творы, напісаныя на гэтай уяўнай мове беларусінаў, незалежна ад вартасці іх зместу, заслугуюць радаснага прывітання? Ці можна гэтую мову прыстасаваць да ўсіх патрэбаў думкі і стылю і ўдасканаліць да ўзроўню самастойнай мовы? Што можна выказаць мовай неразвітага чалавека ў цесным коле яго патрэб, ведаў і ўяўленняў? Ніхто не здолее давесці, каб адтуль магло выходзіць што-небудзь прагрэсіўнае, адукаванае, глыбока разумнае*”.

Зрэшты, і мы сёння можам паўтарыць тыя словы, якія пачуў у адказ на свае заклікі пан Скібіцкі. Супраць яго на старонках той самай газеты (усё ж, пэўная свабода думкі ў тагачасным польскім друку была) выступіў знакаміты паэт Уладзіслаў Сыракомля: “*Гэта мова народа Літоўскай Русі тым больш заслугоўвае назвы асобнага дыялекту (як мы ўжо тлумачылі ў першай частцы, паняцце “дыялект” у той час было цалкам сінанімічным “мове” — З.Д.), што як галіна русінскай мовы мела сваю багатую мінуўшчыну. У Літве пры Альгердзе і Ягайле яна была афіцыйнай мовай спраў і актаў, пасля пакінула каштоўны пісьмовы помнік, Статут Літоўскі, а таксама колькі кніжак і казанняў з часоў рэлігійных палемік (...) Выцесненая потым з афіцыйнай арэны латынню і польскай мовай, яна засталася ў хатах, крытых саломай ці драўлянай, у сваёй спрадвечнай чысціні*”.

Трэба адзначыць, што выказаная Сыракомлем думка не была арыгінальнай. Яшчэ і да гэтай палемікі стаўленне да беларускай мовы як да афіцыйнай мовы ВКЛ, мовы Скарыны і гэтак далей ужо мела даволі даўнюю гісторыю і стала практычна аксіёмай срод тагачасных лінгвістаў, у тым ліку і замежных. Так,

у сваім дзённіку за 1832 год рускі паэт, дэкабрыст, сябра Пушкіна Вільгельм Кюхельбекер запісаў: “Франциск Скорина перавёл в начале 16 столетия всю Библию на белорусское наречие с Вульгаты”.

“ЕГО МОЖНО НАЗВАТЬ ОТЦЕМ ВЕЛИКОРОССИЙСКОГО НАРЕЧИЯ...”

З гэтым выказаннем, напэўна, не пагадзіўся расійскі гісторык, перакладчык, дзейны член і

сях і в филологии нашего языка. Его можно назвать отцем Великороссийского наречия. Это вероятно тот самый язык, которым говорили в Пскове и Новгороде при Варягах. Устраненный благоприятно от влияния монголизма и доселе не испытывавший воздействия Великороссийского наречия, он сохранил во многих отношениях свой старинный вид и характер, и менее претерпел от форм Польского языка, нежели думают”.

Гэтая характарыстыка была апублікаваная

на якой гавораць людзі, а не іх веравызнанне.

Шафарык апісвае 15 асаблівасцяў беларускай мовы, якія ўласцівыя для яе і сёння: аканне, дэканне, выкарыстанне “у” замест “в” і “ц” замест “т”... А таксама дае гістарычную даведку: “Было время, когда они, в течении XIV, XV и XVI столетий писали, а по изобретении книгопечатания, и печатали сами на своем языке (...) который, так как свойствами своими явно отличается от теперешнего разговорного языка простого

Маскоўскага ўніверсітэта вивучалі славістыку, даведваючыся на занятках пра колішнюю веліч беларускай мовы.

“ПАСЛУХМЯНАЯ ВОЛІ ПАЭТА”

Зрэшты, у сваіх высновах чэшскі і славацкі даследчык быў не адзіным. Напрыклад, у тым жа 1843 годзе ў расійскім часопісе “Маяк” выйшаў артыкул беларуска (як ён сам сябе называе ў тэксце) Цытовіча “Слова два о языке и

ўзрасла пасля таго, калі ў Расіі сталі выдавацца зборнікі старых дакументаў, створаных на нашай зямлі. Ужо ў 1851 годзе Аддзяленне Руская мовы і славеснасці Імператарскай Акадэміі Навук пачала працу над беларуска-рускім слоўнікам — для разумення “важных и любопытных исторических актов”.

А ў 1863 годзе ўраджэнец Беларусі Іван Насовіч завяршыў сваю вялікую шаснаццацігадовую працу, сабраўшы пад адну вокладку больш за 30 тысяч слоў. Гэта быў першы вялікі слоўнік “одного из местных наречий Русского языка”. У тым жа годзе Насовіч быў узнагароджаны палавіннай Дзямідаўскай прэміяй — самай прэстыжнай у навуковым свеце тагачаснай Расійскай імперыі, ды і ўсёй Еўропы (акрамя навуковага прызнання, яна ўключала яшчэ і немалы грашовы складнік — 2500 рублёў асігнацыямі або 714 рублёў срэбрам).

У сваім артыкуле Цытовіч таксама даказвае неабходнасць адукацыі на зразумелай для народа мове — і фактычна прадказвае стварэнне беларускай літаратуры: “Не сыщется перо ловкое, перо трудолюбивое, которое посвятит себя на пользу миллионов этих, так сказать, меньших братьев великой семьи нашей, не проложит ли им путь к дальнейшему образованию средствами самими близкими, сообразными их силам, вкусу и обычаю?” Менавіта падобнымі матывамі Вінцэнт Дунін-Марцінкевіч будзе тлумачыць сваё імкненне пісаць на беларускай мове пасля забароны ў 1859 годзе выдання яго перакладу пазмы Адама Міцкевіча “Пан Тадэвуш”.

Аднак вада камень точыць. І ў сярэдзіне XIX стагоддзя, як было модна калісьці казаць, найбольш прагрэсіўныя і адукаваныя людзі Расіі радасна сустрэлі з’яўленне ўжо не асобных літаратурных твораў на беларускай мове, а новай беларускай літаратуры. У часопісе “Сын Отечества” выйшаў ананімны артыкул (хутчэй за ўсё, рэдактарскі) пад жыццесцвярджалым назовам “Беларуская літаратура”. Пералічваючы выданыя да таго моманту творы Вікенція Дуніна-Марцінкевіча, аўтар адразу агаворваецца: “Будь они написаны на польском языке, мы бы оставили их в покое; но язык в них чисто белорусский”. Далей аўтар піша, што адны далучаюць падобную літаратуру да польскай — паколькі творы напісаны лацінкай, а другія, наадварот, да рускай славеснасці, “потому что белорусский язык и русский язык — одно и то же...” Аднак абвиргаючы

аргументы і тых, і іншых аўтар заяўляе, што для сучасных філолагаў беларуская мова — lingua incognita! І што рускаму чалавеку наогул складана зразумець беларуса.

Даволі крытычна падыходзячы да зместу і форме твораў Марцінкевіча, але прызнаючы іх менавіта такімі, як трэба для малапісьменных сялян, аўтар пераходзіць ад прыватнага да агульнага і робіць вельмі важную для нас выснову: творы Вікенція Дуніна-Марцінкевіча паклалі “начало новой письменной словесности, которой мы и желаем такого же счастливого продолжения, как счастливо начало”.

Аднак, на жаль, шматабяцальны старт беларускай літаратуры быў перапынены тымі рэпрэсіямі і бязлітаснай русіфікацыяй, якія наступствавалі паўстанню 1863 — 1864 гадоў і самым непасрэдным чынам закранулі сям’ю Марцінкевіча.

Аднак фарміраванне новай нацыі, якая ўсвядоміла сваё адрозненне ад суседзяў, не магло спыніць ніякія рэпрэсіі. І ўжо ў 1884 годзе ў першым нумары газеты “Гомон” прагучала: “Из всех народностей, входящих в состав современной России, судьба белорусов, как известно, замечательна тем, что на них уже с давних пор приехали смотреть, как на некоторый материал для всевозможных экспериментов, а не как на живую народность, способную самостоятельно располагать собою. Исходя из этой точки зрения, ближайшие соседи белорусов, пользуясь правом сильного, бесцеремонно налагали жёсткие руки на живой организм белорусской народности, предпринимая, что она должна безропотно подчиниться сильнейшим и ассимилироваться с ними, растворившись в великорусском или польском море...” А ўжо ў № 2 былі агучаныя не толькі адрозненні беларускай мовы ад моў суседзяў і яе права на існаванне, але і неабходнасць стварэння беларускай аўтаноміі.

Менавіта ўсвядамленне свайго непаўторнага тысячагадовага гістарычнага і культурнага шляху, свайго адзінства, нягледзячы на сацыяльныя і рэлігійныя адрозненні, прывяло да стварэння беларускай нацыі. І ў аснове ўсяго ляжала мова, захаваная, нягледзячы на ўсе перашкоды. Па далезных перапісу 1897 года ў Мінскай, Віцебскай, Віленскай, Гродзенскай і Магілёўскіх губернях налічвалася каля пяці з паловай мільёнаў чалавек, якія гаварылі па-беларуску. У асобных паведах беларускамоўных жыхароў было болей за 80 працэнтаў!

Зміцер ДРОЗД, гісторык-архівіст

Промні мовы ў “цёмныя вякі”

заўсёды сакратар Расійскай акадэміі, ганаровы член Санкт-Пецярбургскай акадэміі навук, прэзідэнт Вольнага таварыства аматараў славеснасці, навук і мастацтваў, дырэктар дэпартаменту міністэрства народнай асветы Дзмітрый Языкоў (1773 — 1845), якому належыць адна з найбольш разгорнутых характарыстык беларускай мовы. Падобна, менавіта яна шмат у чым вызначыла ў будучыні стаўленне да яе расійскіх лінгвістаў: “БЕЛОРУССКИЙ или РУСЬСКИЙ язык.

Под этим названием стали, в недавнее время, разумеать тот варварский язык, которым писали Скорина, Симеон Полоцкий, Лазарь Баранович и другие духовные писатели, образовавшиеся под влиянием Польши. Это смесь, более или менее плотная, Польских выражений и слов с Русскими... Поляки называли эту тарбарацину Русским языком, т.е. ни Польским, ни Московским... Эта тарбарацина неправильно названа Белорусским языком, тем более, что язык, употребляемый на Белой Руси и в Литве между простым народом, не имеет ни какого сходства с так названным Белорусским языком”.

Адапаведна, мовазнаўца радыкальна размяжоўвае пісьмовую мову часоў ВКЛ і вусную беларускую мову. І, што характэрна, менавіта апошняя, на яго думку, заслугоўвае асаблівай увагі: “Настоящий язык Белорусский есть весьма любопытный памятник, который наши ученые должны бы тщательно изучать, потому, что он многое объясняет в Русских летописях

и в филологии нашего языка. Его можно назвать отцем Великороссийского наречия. Это вероятно тот самый язык, которым говорили в Пскове и Новгороде при Варягах. Устраненный благоприятно от влияния монголизма и доселе не испытывавший воздействия Великороссийского наречия, он сохранил во многих отношениях свой старинный вид и характер, и менее претерпел от форм Польского языка, нежели думают”.

Гэтая характарыстыка была апублікаваная

ў 1836 годзе. А ў 1842-м па-чэшску выйшла кніга аднаго з самых аўтарытэтных славістаў таго часу Паўла Ёзэфа Шафарыка “Славянскае народнапісанне”, якая ўжо ў наступным годзе з’явілася і па-руску ў перакладзе вядомага навукоўца Восіпа Бадзянскага. Аўтар кнігі і перакладчык былі добра знаёмыя, і, хутчэй за ўсё, раздзел пра беларускую мову быў напісаны па матэрыялах, прадстаўленых Бадзянскім: падданы

Аўстра-Венгерскай імперыі Шафарык не ведаў гэтай мовы і, мяркуючы па ўсім, ніколі яе не чуў.

У кнізе падрабязна апісаны межы распаўсюджвання нашай мовы (губерні Магілёўская і Мінская, большая частка Віцебскай, Гродзенскай і Беластоцкай, меншай частка Віленскай) і колькасць носьбітаў (2 мільёны 726 тысяч). Пры гэтым, славіст не паўтараў памылку, якая амаль цэлае стагоддзе вызначала нацыянальную палітыку расійскіх уладаў у Беларусі: да беларусаў ён адносіў і праваслаўных, і каталікоў. Асноўнай прыкметай лічылася менавіта мова,



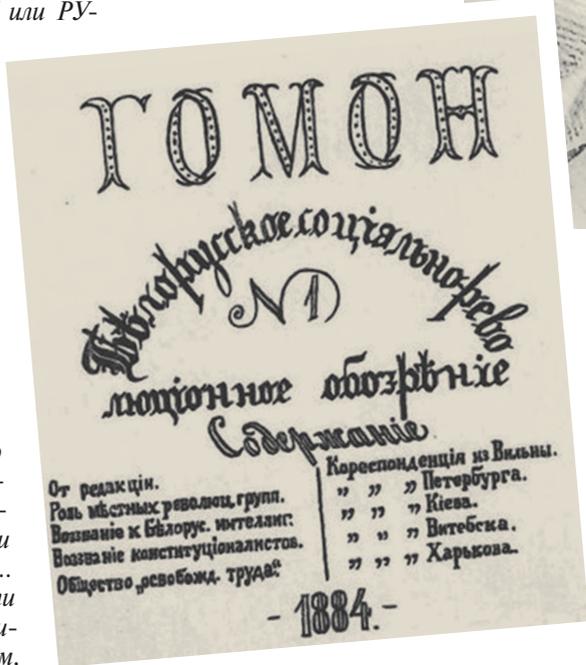
Павел Шафарык.

народа, то потому некоторые новейшие и называют его Литовско-Руским”. Адапаведна, Шафарык, у адрозненне ад свайго калегі Языкова, зусім не супрацьпастаўляў даўнюю мову Статута і сучасную гутарковую мову сялян. І да гістарычных дасягненняў гэтай мовы даследчык дадае самыя свежыя — выхад катэхізму для беларусаў-каталікоў і ананімнай паэмы “Энеіда навыварат”.

Беларускі гісторык літаратуры Генадзь Кісялёў так акрэсліў значэнне кнігі знакамітага славіста: “Можна сказаць, што Шафарык адкрыў, прадрок Беларусь, яе астраном прадракае існаванне новай, яшчэ невядомай планеты. І сваім велізарным навуковым аўтарытэтам ён прыкрыў Беларусь ад замахаў з боку рэтраградаў”. Дадамо яшчэ, што менавіта па кнігах Шафарыка студэнты

грамотности Белой Руси”. Аўтар практычна паўтараў словы Шафарыка пра значэнне беларускай мовы ў часы ВКЛ, але дадаваў яшчэ і свае назіранні: “Значительная часть народа русского долго еще говорит будет по-белорусски... Можно было бы, однако ж, указать на многие коренные законы русского слова в наречии белорусском. Чуть ли не в нем сохранилась первобытная простота языка “русского”. Цытовіч прыклаў да свайго артыкула вялікі сучасны (напісаны, паводле яго слоў, некалькі гадоў таму) верш на беларускай мове, даказваючы наколькі яна “гнуткая і паслухмяная волі паэта”.

Назваўшы гэты матэрыял разумным, прыгожым і неабходным, рэдакцыя часопіса пракаментавала яго наступнымі словамі: “Все просвещенные русские давно уже поняли необходимость изучения белорусской старины и грамотности, но до сих пор оно оставалось краем непочатым, тогда как он не менее других богат...” Важнасць вивучэння беларускай мовы асабліва



МУЗЕЙ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ МАСТАЦКІ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
г. Мінск, вул. Леніна, 20.
Тэл.: 327 45 62.

Экспазіцыі:

- "Мастацтва Беларусі XII — XVIII стст.;"
- "Мастацтва Беларусі XIX — пач. XXI стст.;"
- "Мастацтва Беларусі XX — пач. XXI стст.;"
- "Мастацтва Расіі XVIII — пач. XX стст.;"
- "Мастацтва краін Заходняй і Цэнтральнай Еўропы XVI — XX стст.;"
- "Мастацтва краін Усходу XIV — XX стст.;"

Выставы:

- Выстава "Сусвет Язэпа Драздовіча" — да 30 снежня.
- Выстава "Фотавобразы і матэрыялы: японская гравюра 1970-х гадоў" — да 25 лістапада.
- Выстава твораў мастака з Віцебска Алега Скавародкі "Паэзія колеру" — да 4 лістапада.
- Выстава твораў сучасных армянскіх мастакоў "Армянская палітра" — да 6 лістапада.
- Выстава "Пам'яці Мінскага гета", прысвечаная 75-годдзю ліквідацыі Мінскага гета ў перыяд Другой сусветнай вайны — да 10 снежня.
- Выстава "Юнацтва камсамольскае" — да 25 лістапада.
- Выстава графікі Яўгена Куліка "Душой адданы Беларусі" — да 2 снежня.
- Выстава твораў мастака і паэта Рыгора Сініцы "Ток" (графіка, жывапіс) — з 9 лістапада да 9 снежня.
- Выстава "Мара" (Deaf-art: жывапіс глухіх) — да 9 снежня.

Філіялы музея

МУЗЕЙ "ДОМ ВАНЬКОВІЧАЎ. КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА І ПАЛОВЫ XIX СТ."
г. Мінск, вул. Інтэрнацыянальная, 33а.
Тэл.: 327 88 78.

Пастаянныя экспазіцыі:

- "Інтэр'еры шляхецкай сядзібы".
- "Жыццё і творчасць Валенція Ваньковіча".
- "Сядзібны партрэт XVII — сяр. XIX стст."
- Выстава твораў Паліны Корзун-Фомчанка "Ля вытокаў восені" — да 10 лістапада.

МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА НАРОДНАГА МАСТАЦТВА Ё В. РАЎБІЧЫ
Спарткомплекс "Раўбічы", Мінскі раён. Тэл.: 507 44 69.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Майстар-класы па стварэнні лялек-мотанак, ткацтва пясочу альбо саломалляценні (на выбар) — кожную нядзелю. Пачатак а 12-й.
- Выстава "Народны строй — жывая традыцыя" — да 24 лістапада.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТАРЫЧНЫ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
г. Мінск, вул. К.Маркса, 12.
Тэл.: 327 43 22.

Экспазіцыі:

- Абноўленая экспазіцыя

ТЭАТРЫ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ АКАДЭМІЧНЫ ВЯЛІКІ ТЭАТР ОПЕРЫ І БАЛЕТА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
г. Мінск, пл. Парыжскай камуны, 1.
Тэл./факс: 334 11 56.

- 3 — "Спячая прыгажуня" (балет-феерія ў 2-х дзеях) П. Чайкоўскага (спектакль Балетнай школы Вежнавец у рамках праграмы "Дзеці — дзецям"). Пачатак а 12-й.
- 3 — "Яўген Анегін" (опера ў 3-х дзеях) П. Чайкоўскага. Дырыжор — народны артыст Беларусі Аляксандр Ансімаў.
- 4 — "Доктар Айбаліт" (опера ў 2-х дзеях) М.Марозавай. Пачатак аб 11-й.
- 4 — "Пятрушка"; "Жар-птушка" (балеты ў адной дзеі) І.Стравінскага. Пачатак а 18-й.
- 6 — "Сівая легенда" (опера ў 2-х дзеях) Д.Смольскага.

У МІНСКУ ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА" МОЖНА НАБЫЦЬ У НАСТУПНЫХ КРОПКАХ:

магазіны "Белсаюздрук"	кіёскі "Белсаюздрук"
Падземны пераход ст.м. "Пятроўшчына".	ст.м. "Няміга", вул. М. Багдановіча.
Падземны пераход ст.м. "Плошча Перамогі".	Праспект Пераможцаў, 5. Вуліца Рабкораўская, 17.
Праспект Незалежнасці, 44.	Праспект Незалежнасці, 68, В.
Вуліца Валадарскага, 16.	Вуліца Лабанка, 2.

"Старажытная Беларусь"

- "Беларусь XVI — XVIII стст. у партрэтах і геральдыцы".
- Бестэрміновая акцыя "Адзіны білет", якая дазваляе мінчанам і гасцям сталіцы наведаць музей і яго шэсць філіялаў, набыўшы ўсяго адзін білет у любым з іх.
- Аўтарскі праект Ахрэма Белабровіка VKL3D.
- Акцыя "Вольнае піяніна" — кожны дзень з 16.00 да 19.00.

Выставы:

- Выстава "Беларусь: адраджэнне духоўнасці".
- Выстава "Ад рымскага дэнарыя да беларускага рубля".
- Выстава "Мастацтва Шакаладу" — да 8 студзеня 2019-га.
- Выстава "Срэбны век ювеліраў Расей" — да 7 лістапада.
- Выстава "Па той бок жыцця: нямецкая акупацыя ў графіцы Меера Аксельрода" — да 12 лістапада.
- Выстава твораў мінскага мастака Юрыя Крупянкова "Пам'яці мястэчка" — да 5 лістапада.
- Выстава "Знакі Незалежнасці. Польскія грошы 1915 — 1939" — з 8 да 30 лістапада.

Філіялы музея

ДОМ-МУЗЕЙ І З'ЕЗДУ РСДРП
г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 31а. Тэл.: 290 68 47.

- Абноўленая экспазіцыя, прымеркаваная да 100-годдзя Кастрычніцкай рэвалюцыі (залы дапоўнены новымі прадметамі амаль з усіх фондавых калекцый музея).
- Выстава "Пырхаючыя кветкі" — да 2 снежня.

МУЗЕЙ СУЧАСНАЙ БЕЛАРУСКАЙ ДЗЯРЖАЎНАСЦІ
г. Мінск, вул. К.Маркса, 38.
Тэл.: 327 46 11.

- Пастаянная экспазіцыя.

МУЗЕЙ ПРЫРОДЫ І ЭКАЛОГІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
г. Мінск, вул. К.Маркса, 12.
Тэл.: 327 06 33.

Экспазіцыі:

- "Сезонныя змены".
- "Вадаёмы і насельнікі прыбярэжных раслін".
- "Хвойны тып лесу і насельнікі змяшанага лесу".
- "Насельнікі ліставога і змяшанага лесу".
- "Ахоўныя прыродныя ўчасткі, рэдкія віды жывёл".
- Выстава "Шчыгел — птушка 2018 года" — да 31 снежня.

г. Мінск, вул. Казінца, 117 (будынак кінатэатра "Электрон").
Тэл.: +37529 123 60 53.

- Атракцыён "Стужачны лабірынт".
- Атракцыён "Лазерны квэст".

МУЗЕЙ ГІСТОРЫ ТЭАТРАЛЬНАЙ І МУЗЫЧНАЙ КУЛЬТУРЫ
г. Мінск, Музычны зав., 5.
Тэл.: 220 26 67.

Пастаянныя экспазіцыі:

- "Вытокі тэатральнай і музычнай культуры на беларускіх землях"; "Музычная і тэатральная культура Беларусі ў X — XIX стст."; "Беларуская музычная культура XX ст."; "Тэатральная культура Беларусі XX ст."
- Выстава "Незабыўны маэстра" — да 5 лістапада.

ГАСЦЁЎНА УЛАДЗІСЛАВА ГАЛУБКА
г. Мінск, вул. Старавіленская, 14. Тэл.: 286 74 03.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Выстава вінтажнай музычнай апаратуры з калекцыі Алега Цёмкіна "Ад грамафона да смартфона" — да 2 снежня.
- Майстар-класы:
 - Музейныя заняткі "Тэатральная лялька" для дзяцей 5+.
 - Інтэрактыўныя музейныя заняткі "Асновы акцёрскага майстэрства" для дзяцей ад 5 да 10 гадоў.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫ БЕЛАРУСКАГА КІНО
г. Мінск, вул. Свардлова, 4.
Тэл.: 327 10 75.

- Пастаянная экспазіцыя.

БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ МУЗЕЙ ГІСТОРЫ ВЯЛІКАЙ АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ
г. Мінск, пр-т Пераможцаў, 8.
Тэл.: 327 11 66; 203 07 92.

Музей працуе: пн. — выхадны, аўт. — нядз. — ад 10-й да 18-й, сер. — ад 12-й да 20-й.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Часовая экспазіцыя "Пам'яці Мінскага гета" — да 2 снежня.
- Часовая экспазіцыя "Сяргей Вайцяхоўскі. Генерал дзвюх армій" — да 18 лістапада.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТОРЫКА-КУЛЬТУРНЫ МУЗЕЙ-ЗАПАВЕДНІК "НЯСВІЖ"
г. Нясвіж, вул. Ленінская, 19.
Тэл.: (8-01770) 2 06 60, 2 06 02; +37529 551 80 51, + 37529 190 31 49.

Палацавы ансамбль

- Пастаянная экспазіцыя.
- Выставачны праект "Шматгранны свет красак" з калекцый сучаснага мастака Марыны Лапа — да 15 лютага 2019-га.
- Выстава "Чвэрць стагоддзя", прысвечаная юбілею Нацыянальнага гісторыка-культурнага музея-запаведніка "Нясвіж".
- Гістарычны квэст "Таямніцы і загадкі палаца Радзівілаў". Па папярэдніх заяўках.

■ 8, 9 — "Папалушка" (балет у 3-х дзеях) С.Пракоф'ева.

■ 8 — Тэатралізаваны канцэрт "Карчомка "На двух крэслах". Камерная зала імя Л.П.Александровскай. Пачатак у 19.30.

■ 10 — "Вяселле Фігара" (опера ў 4-х дзеях) В.А.Моцарта.

ЗАСЛУЖАНЫ КАЛЕКТЫЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ "РЭСПУБЛІКАНСКІ ТЭАТР БЕЛАРУСКАЙ ДРАМАТУРГІІ"
г. Мінск, вул. Крапоткіна, 44. Тэл./факс: 334 60.

- 3 — "Два чароўныя парасоны" (казка для дзяцей і дарослых) Г.Х.Андэрсена. Пачатак аб 11-й.
- 3 — "Паляванне на сябе" (не камедыя) А.Вампілава. Прэм'ера.
- 4 — "Гісторыя двух сабак" (спектакль для дзяцей і дарослых) Я.Конева. Пачатак аб 11-й.

Сектар экскурсійнай і інфармацыйнай дзейнасці
Вул. Гейска, 1.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Персанальная выстава Мікалая Хомчыка "Восеньскі дывертысмент" — да 15 лістапада.
- Ратуша Вул. Савецкая, 3.
- Пастаянная экспазіцыя.
- Музейны праект "Нясвіж — горад майстроў". Па папярэдніх заяўках.
- Квэст "Выхадкі старога захавальніка". Па папярэдніх заяўках.

ЗАМКАВЫ КОМПЛЕКС "МІР"
г.п. Мір, Карэліцкі раён, Гродзенская вобласць.
Тэл.: (8-01596) 2 82 90, (8-01596) 2 82 70.

- Пастаянная экспазіцыя.

- Тэатралізаваная экскурсія "Мірскі замак і яго ўладальнікі: шлях праз стагоддзі".
- Экскурсія з элементамі дэгустацыі "У гасці да Пана Каханку".
- Экскурсія з элементамі анімацыі і дэгустацыі "Мірскі замак. Гісторыя. Культура. Дэгустацыя".
- Тэматычная экскурсія з элементамі квэста для дваіх "Інтрыгі Купідона".
- Музейныя камунікатывныя праграмы: "Табе, нашчадак, у добры дар...", "Ад усяго сэрца — самы лепшы пачастунак", "Капрызы моды ракако".
- Квэст "Белы слон".
- Дзіцячая тэатралізаваная экскурсія "Чароўная гісторыя ў Мірскім замку".
- Правядзенне вясельных цырымоній, святкаванне гадавіны вяселля.
- Музейная фотопляцоўка.
- Выстава Гедэрта Эліяса "Мае жыццё — жывапіс" — да 30 лістапада.
- Фотавыстава Аляксандра Ласмінскага "Сэрца зямлі маёй" — да 31 студзеня 2019-га.
- Выстава "VECTOR. Праз стагоддзі да сучаснасці" — да 11 снежня.

ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНА-МЕМАРЫЯЛЬНЫ МУЗЕЙ ЯКУБА КОЛАСА
г. Мінск, вул. Акадэмічная, 5.
Тэл.: 294 91 96.

Экспазіцыі:

- "Якуб Колас. Жыццё і творчасць".
- Экспазіцыя "Склеп" на сядзібе Якуба Коласа.
- Часовая экспазіцыя Анатоля Александровіча "Родныя вобразы" — да 19 лістапада.
- Тэматычныя экскурсіі і лекцыйныя заняткі.
- Тэатралізаваная прадстаўленні паводле беларускіх народных казак.
- Музейныя майстар-класы і заняткі.
- Мультымедыйны комплекс "Чалавек. Асоба. Час".
- Пешая экскурсія "Мясцінамі Коласа ў Мінску".
- Інтэрактыўныя праграмы для сямейных наведвальнікаў, квэст-гульні "Таямніцы дома Песняра".
- Акцыі:
 - "Самы лепшы дзень" (дзень нараджэння ў музеі).
 - Віншаванне ад музея, фотасесія "У дзень вяселля — у музей!"

■ 4 — "Мабыць?" (спектакль-даследаванне) А.Марчанкі.

■ 8 — "Білет на брэсцкі цягнік" (тролінг у адной дзеі) В.Каралёва. Прэм'ера.

■ 9 — "Ліфт" (хроніка аднаго злачынства) Ю.Чарняўскай.

■ 10 — "А мне не сорамна!.." (больш, чым казка) Л.Усцінава. Пачатак аб 11-й.

ЗАСЛУЖАНЫ КАЛЕКТЫЎ БЕЛАРУСКІ ТЭАТР "ЛЯЛЬКА"
г. Віцебск, вул. Пушкіна, 2. Тэл.: (8-0212) 36 32 50.

- 3 — "Папалушка, або Крыштальевыя чаравічкі" (чароўная казка ў 2-х дзеях) Ш.Пяро.
- 4 — "Жыў-быў Заяц" (казка ў 2-х дзеях) М.Шувалова.
- 10 — "Кветачка-вясёлка" (музычная казка ў 2-х дзеях) В.Катаева. Пачатак спектакляў аб 11-й.

ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНЫ МУЗЕЙ ЯНКІ КУПАЛЫ
г. Мінск, вул. Янкі Купалы, 4.
Тэл.: 327 78 66.

- Пастаянная экспазіцыя "Шляхі" з праглядам роліка ў 3D-фармаце і інтэрактыўнай зонай для дзяцей "Хлопчык і лётчык", галаграфічным тэатрам.
- Інтэрактыўныя музейныя праграмы "У пошуках папараць-кветкі", "Вячоркі".
- Выстава "Рускі еўрапеец Іван Тургенеў" — да 30 лістапада.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫ ГОРАДА МІНСКА
г. Мінск, вул. Рэвалюцыйная, 10. Тэл.: 321 24 30.

Філіялы Музея гісторыі горада Мінска

ГАРАДСКАЯ МАСТАЦКАЯ ГАЛЕРЭЯ ТВОРАЎ Л.Д. ШЧАМЯЛЁВА
г. Мінск, вул. Рэвалюцыйная, 10. Тэл.: 321 24 30.

Экспазіцыя:

- "Жыццёвы і творчы шлях народнага мастака Беларусі Леаніда Шчамялёва".

МАСТАЦКАЯ ГАЛЕРЭЯ МІХАІЛА САВІЦКАГА
г. Мінск, пл. Свабоды, 15.
Тэл.: 321 24 30.

Экспазіцыі:

- "Мастак Грамадзянін. Герой". Прысвечана Ганароваму грамадзяніну г. Мінска Міхаілу Савіцкаму.
- "Мінск губернскі. Шляхеці побыт".
- Выстава "Музы ў страі" — да 18 лістапада.
- Выстава "Румынія: 100 фотаздымкаў да 100-годдзя Вялікага Аб'яднання" — да 11 лістапада.

МІНСКАЯ ГАРАДСКАЯ РАТУША
г. Мінск, пл. Свабоды, 2а.
Тэл.: 321 24 30.

Выставачныя праекты:

- "Мінск у гістарычнай прасторы. Картаграфічны кабінет".
- "Мінск сярод сяброў. Гарады-пабрацімы сталіцы Беларусі".
- "Археалагічныя артэфакты ў XII — XIX стст."

ЭКСПАЗІЦЫЯ "КАРЭТНАЯ"
г. Мінск, вул. Кірылы і Мяфодзія, 8. Тэл.: 321 24 30.

- "Сані • вазок; каляска • брычка; карэта • вапраж" (пастаянная экспазіцыя па гісторыі гужавога транспарту жыхароў Мінска XIX — пачатку XX стст.).
- Віртуальная гульня "Карэтны майстар".

ЭКСПАЗІЦЫЯ "МІНСКАЯ КОННАЯ ЧЫГУНКА"
г. Мінск, вул. Кірылы і Мяфодзія, 6.

- Экспазіцыя складаецца з некалькіх раздзелаў, якія распавядаюць пра жыццё Мінска 1890 — 1920-х гг.

МУЗЕЙ "ЛОШЫЦКАЯ СЯДЗІБА"
г. Мінск, праезд Чыжэўскіх, 8-2.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Выстава твораў Аксаны Хамко "Выбранае" — да 11 лістапада.

ПА ПЫТАННЯХ РАЗМЯШЧЭННЯ РЭКЛАМЫ Ў ГАЗЕЦЕ "КУЛЬТУРА"

звяртайцеся па тэлефоне +375 17 286 07 97 і па тэлефоне/факсе +375 17 334 57 41 альбо пішыце на электронны адрас kultura@tut.by!



ФЛІГЕЛЬ ЛОШЫЦКАГА СЯДЗІБНА-ПАРКАВАГА КОМПЛЕКСУ
г. Мінск, праезд Чыжэўскіх, 10.
Тэл.: 285 18 86.

Экспазіцыя:

- "Кола часу" — прадметы гарадской і сялянскай культуры кан. XIX — сяр. XX стст.

АРХЕАЛАГІЧНЫ МУЗЕЙ
г. Мінск, вул. Кірылы і Мяфодзія, 6. Тэл.: 321 24 30.

- Пастаянная экспазіцыя.

АРТ-ГАСЦЁЎНА "ВЫСОКАЕ МЪСТА"
г. Мінск, вул. Герцэна, 2а.
Тэл.: 321 24 30.

- Выстава Уладзіслава Куфко "Нырні ў акварыум" — да 4 лістапада.

ЛІДСКІ ГІСТОРЫКА-МАСТАЦКІ МУЗЕЙ
г. Ліда, вул. Перамогі, 37а.
Тэл.: (8-0154) 53 50 64.

Пастаянныя экспазіцыі:

- "Прырода Лідчыны".
- "Сучаснае мастацтва краю" (жывапіс, графіка, скульптура, мастацкае шкло).

Выставы:

- Выстава "Майстэрня заслужанага дзеяча мастацтваў Беларусі, сябра Саюза мастакоў Беларусі Уладзіміра Мурашвера".
- "Вядзем пачатак мы ад Гедыміна...".
- Мемарыяльны пакой Валянціна Таўлая.
- Выстава са збору А.Фішбайна "Рэчы побыту канца XIX — пачатку XX стст."
- Музейна-вобразная зала "Хрушчоўка 60-х".
- Выстава "Вайны свясчэнныя старонкі".
- Выстава "Надзейны шчыт краіны".
- Выстава "Падарожжа ў гарадскі і сельскі побыт".
- Выстава "Жыве мая ліра нанова!"

ДОМ-МУЗЕЙ АДАМА МІЦКЕВІЧА Ў НАВАГРУДКУ
г. Навагрудак, вул. Леніна, 1.
Тэл.: (8-01597) 2 43 40 (каса).

- Пастаянная экспазіцыя: "Жыццё і творчасць Адама Міцкевіча".
- Пастаянныя выставы: "Свято кухні Міцкевічаў", "Малюнкі сельскага жыцця", "Пан Тадэвуш" праз час і народы".

ГАЛЕРЭЯ

"УНІВЕРСІТЭТ КУЛЬТУРЫ"
г. Мінск, пл. Кастрычніцкая, 1.
Тэл.: 327 26 12.

- Выстава твораў мастака-педагога Наталлі Жыгамонт "Дзень за днём" — да 12 лістапада.
- Выстава "Вечнасць і момант. 1918 — 1939 — Польшча моцная архітэктурай" — да 12 лістапада.

ПАЛАЦ МАСТАЦТВА
г. Мінск, вул. Казлова, 3.
Тэл./факс: 290 60 10.

- "Восеньскі Салон з Белгазпрамбанкам" — да 4 лістапада.